

ILLUC

DESEMBRE 1969

Banderins

SALMA

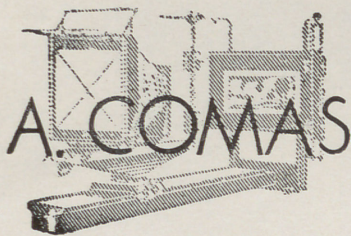
Escuts, insígnies i calcomanies

Eusebi Estada, 150 - 2.^{on} - 1.^a

Telèf. 252633

PALMA DE MALLORCA

Fotogravats

Reproducció de transparències en color
Missió, 61 interior - Tel. 213952 - Palma

Taller Mecànic

FILLS DE JACINT SOBERATS

Venda de Motors i Bombes

Guarch

Major, 45 - Tel. 85 - SA POBLA

SUBSCRIPCIÓ

PER A L'ANY 1970

Suplicam als nostres subscriptors que desitgen renovar les seves subscripcions per a l'any 1970, que ens enviïn l'import **per gir postal**, o utilitzant qualsevol altra forma de pagament, **abans del 5 de febrer vinent.**

*

La subscripció de protector o dels residents a l'extranger, és de 200 pessetes. La corrent, 150 pessetes.

*

Enviau-les a la nostra Administració:
C. de la Pau, 3 - PALMA DE MALLORCA (Balears)

*

Si viviu a qualche poble de Mallorca podeu pagar al Corresponsal de la nostra Revista.

*

Fent-ho així, simplificareu la nostra feina d'administració. Si no vos és possible, aleshores vos passariem un rebut contra reembossament a partir del 6 de febrer.

*

GRÀCIES ANTICIPADES A TOTS PER LA VOSTRA ATENCIÓ

Correu dels amics

Llorenç Vidal contesta a Jordi Ballester

Sr. Director de la Revista
LLUC

Al número 582 de la vostra —i nostra— revista, corresponent al passat mes de setembre, he llegit la carta del Sr. Jordi Ballester, el qual demana una ampliació o una referència total del contingut del meu article sobre la «XXXI Conferència Internacional d'Instrucció Pública i l'educació per la pau», publicat al número de juny de LLUC.

Encara que em plauria d'haver-vos enviat una traducció, que ja tenia començada, de tota la Recomanació n.º 64 relativa a «L'educació per a la comprensió internacional com a part integrant dels programes i de la vida escolars», m'he resistit a fer-ho, no sols per la seva llargària, sinó també perquè, essent LLUC una revista no especialitzada en pedagogia, a darrera hora m'ha semblat que una transcripció íntegra del citat text —única contestació que potser complauria totalment al Sr. Ballester— resultaria pesada per a molts de lectors que no sentin una vocació o atracció especial per aquests problemes, dels quals, endemés, ja en tenen una exposició sumària en el meu article anterior.

Us don, emperò, la ressenya bibliogràfica, per si el Sr. Jordi Ballester desitja tenir el text complet de la Recomanació, que trobarà, en la versió original francesa, al número 168, corresponent al tercer trimestre de 1968, del «Bulletin du Bureau International d'Éducation», que pot demanar a la Secció de Publicacions del B. I. E., Palais Wilson, Genève (Suïssa). Una traducció castellana íntegra ha estat publicada,

també, al n.º 7 de «Supervisión Escolar», corresponent al setembre de 1968, que pot demanar al Sr. Oficial Major de la «Hermandad de Inspectores de Enseñanza Primaria», carrer Cea Bermúdez, 14, Madrid-3. No cal dir que rest a la completa disposició vostra i del Sr. Jordi Ballester, per qualsevol ampliació que sobre aquest tema volgueu.

Pau i No-violència!
Cordialment vos saluda
LLORENÇ VIDAL

Don Joan Capó, la Revista LLUC, i els Cursets de Cristiandat

Sr. Director de la Revista
LLUC:

Ha arribat a les nostres mans un treball de don Joan Capó, titulat *Cursillos de Cristiandat*. La veritat sobre su origen històric, editat pel Secretariat nacional. El conegut sacerdot mallorquí, actualment canonge de Córdooba, hi publica la seva crítica a un treball multicopiat del P. G. Seguí, M. SS. CC., sobre els orígens dels Cursets.

I quina no haurà estat la nostra sorpresa al veure'ns al.ludits amb frases d'aquest to: «...el Padre Gabriel Seguí, por razones de su Congregación, está fuertemente vinculado al Santuario de Lluch, inseparablemente unido a esta historia. Cuando ya pasó la era de las incomprendiones y en el ámbito eclesial se han puesto de moda la comprensión y el diálogo, duele que sean Padres de su Congregación, y en la misma Revista LLUCH (abril 1969), quienes se refieran a los cursillistas de cristiandad, en paralelismo

Sumari

Correu dels amics	1
Don Miquel Forteza, per Miquel Gayà	3
A l'ombra de Nadal, per Gabriel Janer i Manila	4
Els mallorquins i la llengua autòctona, per Josep Massot i Muntaner	6
El meu amic Tirant lo Blanc, per Francesc de B. Moll	9
Tres poemes, per Guillem Cabrer i Borràs	11
La Missa «Fraternitat i Joia».	13
Homilia en l'estrena de la Missa «Fraternitat i Joia», per Mn. Gabriel Rebassa	13
Conversa amb Francesca Ensenyat, per Antoni Seguí i Bennassar	16
A la ciutat dels llibres	19
Una audaç teoria sobre el «Quixot» defensada a punta d'enginy i d'erudició, per Miquel Angel Riera	20
Cròniques del temps que passa	21
Alguns llibres a l'horitzó, per M. Villangómez Llobet	22
Rosa dels vents	22
Index de l'any 1969.	26

PORTADA:

El P. Antoni Martorell, T. O. R., insigne compositor musical, autor de les partitures de la Missa «Pau als homes» i de la Missa «Fraternitat i Joia». (Foto: A. MAZZA)

LLUC

Revista mensual

Any XLIX - Núm. 585 - Desembre 1969

Direcció i administració: Pau, 3 - Palma de Mallorca
Telèf. 21 23 56

Director Periodista: GABRIEL FUSTER MAYANS

Director religiós: CRISTÒFOR VENY, M. SS. CC.

Subdirector religiós: GUILLEM CRLIÀ, M. SS. CC.

Secretari: MIQUEL GAYÀ

Administració: JACINT RODRÍGUEZ, M. SS. CC.

Subscripció: 150 ptes. anuals

Estranger: 200 ptes. anuals

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Imp. SS. Cors - Balmes, 89

Depòsit legal: P. M. 276-1958

Correu dels amics

con las chicas de Acción Católica, para oponerlos a los que se sienten responsables y desean la libertad sobre todas las cosas. El intento del Padre Seguí me ha causado la alegría de una pequeña reparación casera» (pàgs. 13 i 14).

Les nostres paraules, escrites a una curta nota metodològica, deien textualment: «Aquesta Celebració no està pensada només per als cursetistes de cristiandat o per a les atlotes d'Acció Catòlica. Voldria esser bona per tots aquells que es senten responsables i fills del nostre temps, que desitgen la llibertat per damunt totes les coses, i sofreixen onseylla hi hagi una cadena que empresoni un hom lliure» (p. 3, n. 1).

Després de comparar els dos textos i pensant-ho bé, no trobam altra excusa si no, potser, la de que don Joan Capó viu fora Mallorca. De no ser així, sabria segurament: 1) que els missioners dels SS. Cors som suficient-

ment lliures com per escriure el que pensam a la revista LLUC sense representar ni comprometre la congregació o el santuari; 2) i sobretot que l'adverbi només, a Mallorca, vol dir solament, únicament. Amb la nostra nota volíem dir simplement: La nostra Celebració pasqual no va dirigida únicament, tan sols (=només) a grups compromesos i organitzats dins l'Església mallorquina, com poden ser els cursetistes o les atlotes d'A. C. Vol esser bona també per qualsevol jove, vertaderament tal, fill del nostre temps, sigui que es trobi dedins o defora de les forces militants de la nostra Església.

No ens aficam per res amb el tema dels orígens històrics dels Cursets, vertader tema del llibret. Però desitjam de tot cor que l'autor no hagi emprat el mateix gènere d'exègesi en criticar el treball del P. Seguí.

JAUME REYNÉS i
RAMON BALLESTER

LES NOSTRES REVISTES PARLEN DE LA REVISTA «LLUC»

«SERRA D'OR», la gran revista de Montserrat, en el seu número de setembre passat dedica un comentari a la nostra revista. Diu així:

LA REVISTA MALLORQUINA «LLUC»

Els lectors de «Serra d'Or» ja saben que des del gener de 1968 hi ha una nova revista totalment en català a les Illes, LLUC, patrocinada pels Missioners dels Sagrats Cors. Vencent dificultats de tota mena, ha anat sortint cada mes, sempre amb col·laboracions interessants i amb un esforç de superació que pot anar encara molt lluny pel que fa a la qualitat dels articles i a la presentació material de la revista. Durant el 1969 ens ha ofert, al costat d'autors coneguts com Marià Villangómez, Josep M. Llopart, Antònia Vicens, Josep M. Capdevila, Guillem Colom, Bernat Vidal i Tomàs, etc., una sèrie d'escriptors gairebé inèdits, alguns d'ells molt joves, bona mostra de l'esdevenidor de la literatura

Correu dels amics

mallorquina (per exemple, Gabriel Janer Manila, que no fa gaire ha publicat la seva primera novel·la; Joan Roig i Montserrat, Francesca Ensenyat i Seguí, Miquel Company Siquier, Joana Serra de Gayeta, Joan Miralles i Montserrat, Rafel Socies i Company, etc.). Remarquem també els articles sobre Menorca d'Andreu Murillo, les cròniques eivissenques de Marià Villangómez i les cròniques barcelonines anònimes o signades amb pseudònims, que lliguen LLUC amb les altres terres catalanes. Cal fer esment especial de l'interviu de Guillem Morey a Joan Miró, aparegut al número de juny, i il·lustrat amb fotografies. Desitgem que la revista mallorquina continuï el seu camí ascendent i sigui un vincle d'unitat entre tots els escriptors mallorquins, oberta alhora als escriptors del Principat i de València.

* * *

«RESSORGIMENT», una altra bella revista que els catalans d'Amèrica publiquen a Buenos Aires, també en el seu número de Setembre passat ens dedica aquest seu comentari. Diu:

«LLUC» DE MALLORCA

Ens n'ha arribat el número de juliol-agost que, al nostre entendre, supera totes les seves edicions d'encà que es publica totalment en català; format més gran i disposició tipogràfica nova. És un número excel·lent també pel seu contingut i ordenació. Comença amb un article de Miquel Gayà. «Mallorca, cara i creu», magnífic, queixós de l'apatia que en matèria espiritual roman Mallorca elevada econòmicament per la bogeria turística. Gayà no es dol d'aquesta riquesa material, ans al contrari, però sí que «reclama, en correspondència, un enlairament espiritual», que no sols de pa viu l'home, per tal que Mallorca —avui caiguda en letargia— pugui fer-se veure com en les seves millors èpoques d'esplendor cultural, que tant influí en el marc de la literatura nacional. Un bell article de Josep Maria Llopart sobre la novel·la «Els carnisers», de Guillem Frontera; «Barcelona i Mallorca», de Josep Massot i Muntaner; «Entorn a la ironia», de Bernat Vidal i Tomàs; «Tres notes arquitectòniques d'una Menorca insòlita», de Francina Orfila; «L'Ensenyament sobre la base de la nostra llengua, de R. Ràfols i Camí; «Una evocació i algunes activitats d'Eivissa», de M. Villangómez Llobet, són altres tants treballs que donen tot i jerarquia de gran revista a aquest número de «Lluc».

* * *

«QÜESTIONS DE VIDA CRISTIANA», en el seu número 46 aparagut enguany, publica una extensa «Petita crònica de Mallorca» signada per Josep Massot i Muntaner, en un apartat de la qual, de gairebé tres pàgines, i sota el títol «Una nova etapa de LLUC» es dedica un estudi al primer any de la publicació de la nostra revista totalment, en la nostra llengua. La seva llargària fa que, avui encara, no el poguem reproduir; però el recomanem als nostres lectors, juntament amb la col·lecció en sí, que és d'un abast religiós i social de primer rang.

Don Miquel Forteza

Als seus vuitanta-un anys ha mort a Palma, el dia 9 de novembre passat, un dels escriptors més representatius de les Lletres mallorquines, don Miquel Forteza Pinya. Era també un entrançable amic de la nostra revista, que ens havia ajudat amb el seu consell i assessorament, i ens concedí una entrevista que publicarem al número de gener de l'any passat.

Va néixer a Palma el 16 de Juliol del 1888. Va cursar aquí els seus primers estudis, fins que en 1907 passà a Barcelona per estudiar Filosofia i Lletres a la Universitat. Més tard la seva vocació el va dur a Madrid on va cursar la carrera d'Enginyer de Camins, Canals i Ports. En 1929 va ser destinat a la Prefectura d'Obres Públiques de les nostres Illes, i en 1940 hi va ser designat Enginyer en Cap. Més endavant fou ascendit a Inspector, fins que en 1958 fou jubilat. En 1961 va obtenir el doctorat en Enginyeria de Camins amb la seva tesi Las carreteras de Mallorca.

Anys enrera havia estat conseller de l'Ajuntament de Palma, i primer tinent batle.

Enamorat de la bona música, en 1946 ell i don Antoni Parietti fundaren l'Orquesta Simfònica de Mallorca.

Home de seny, sempre ponderat i ple d'equilibri, prestigiat

en totes les esferes socials, va ser elegit President de l'Obra Cultural Balear, càrrec que ha exercit enlairadament fins a la seva mort.

Allò, però, que ha caracteritzat més pregonament l'alta personalitat de don Miquel Forteza ha estat la seva condició intel·lectual: poeta, traductor magistral, i sociòleg que ha investigat en la història i els arxius a favor de la seva condició racial.

Com a poeta ha publicat L'estela (1919), L'íntim recer (1936), i Resson (1951). Les seves traduccions en vers —d'una factura impecable— foren aplegades en un recull, Rosa dels vents (1960) on figuren poemes de Ronsard, Bellay, Desportes, Boiardo, Scudery, Rivière de Fresny, Arnault, Chénier, Desbordes - Valmore, Victor Hugo, Vigny, Lecomte de Lisle, Leopardi, Shelley, Carducci, Verlaine, Rubén Darío, D'Annunzio, Verhaeren, Wilde, Alexandre, Baudelaire, Mallarmé, Claudel, Valérey, i Poe. Amb Guillem Colom figura també com a traductor del poema Evangelina de Longfellow, publicat en 1958. En teatre, ha publicat El castell d'iràs i no tornaràs —balada en tres actes, musicada pel Mestre Jaume Mas i Porcel—, i Santah —llegenda oriental en un acte i tres quadres—, totes dues obres en vers i aplegades en un mateix volum (1955); i també Nureduna (1947), libretto d'òpera so-

bre La deixa del geni grec de Costa i Llobera, musicada per l'il·lustre Mestre P. Massana. Com a sociòleg i investigador apassionat de la nostra subhistòria, ha publicat en 1966 la seva famosa obra Els descendents dels jueus conversos de Mallorca, llibre que motivà polèmiques, d'una profunditat esborronadora, i que obligà a llegir la nostra llengua a persones que altrament no l'haurien llegida mai, i, en fi, li valgué l'entrada com acadèmic corresponent a la Real Acadèmia d'Història.

Tot i esser tan rellevants els mèrits personals de don Miquel Forteza en els diversos camps de la seva actuació —cívica, professional, sociològica i literària— creim, amb tot, que allò que més perdurarà d'ell en la memòria del temps, serà el poeta. Poeta, certament, notable i exquisit, d'una factura senyorivola, que ateny l'altura de la inspiració, i es vessa ben sovint en estrofes i sonets d'una delicadesa amorosa digna del Petrarca, o com amb llunyanes reminiscències de Carducci, de Walt Whitman o de Verhaeren, per dir-ho amb una expressió crítica de Miquel Ferrà. Don Miquel Forteza ha estat un dels valors que amb més eficàcia, i pesi a la parvetat de la seva obra, han contribuït a la instauració i consolidació d'una Literatura a Mallorca

Miquel GAYA

A L'OMBRA DE NADAL

per Gabriel JANER I MANILA

Avui, solitari i malalt, he pujat al porxe de ca-meva. Sempre m'ha agradat furgar calaixos, regirar racons, retreure, a la llum clara i fresca del matí, aquells objectes que tingueren llur utilitat i que ara coven al recer de quatre parets polsoses i humides, les hores inacabables del seu recés.

El dia és gris, del color de l'hivern. Per les finestres rodonenques, sota la volada de fusta bogida, veig el poble acaramullat, com si les cases velles jugassin a fer querns. Les xemeneies, sobre les teulades panxarrudes, llancen fum als niguls i, aleshores, amb la fumassa voleiadissa que s'escampa com una miloca inflada pel vent, el cel recobra les mateixes tonalitats apagades, la inalterable color difosa d'aquests dies.

Els estris, fòtils vells inservibles, me comuniquen una mena d'enyorança, una espècie de sentiment angoixós que me grata l'ànima i em purifica. La vella caixa, la romana, la cadira aplegadissa de la tia Teresa...; un tambor de brodar amb la corretja resseca i la civella rovellada, un mirall picat..., una maleta amb llibres polsosos, un paraguai arnat amb la color trenca-

da... Tot reposa al seu amagatai dels porxes, empal·ludit, immòbil, com si esperàs des d'aquell enfony brut i sutzós una mena de ressurrecció de la carn; un tornar a la vida, perllongant així la seva esperança. M'agrada embambar-me i teixir pensaments, escandellar els objectes per retrobar, sota les aparences, tota l'empenta de la sang resseca, l'abrivada que cova sota la pell.

Avui és Nadal. Sobre una cadira coixa, hi ha una capsa panxarruda i desformada. Fa molts anys que resta intocada amb un tel de polsim. Guarda els pastorets, les figuretes dolces i tendres de la meva infantesa. No he pogut resistir la temptació i he alçat la tapadora de la capsa. Són vells, ja, i retuts. Han perduda la gràcia, la color vivarrosa, la cara de poncella. L'estrella, que abans enlluernava com una caliuera, ja no té la lluentor de plata i li manca una punta.

També, els homes han perduda la brillantor, amb el temps. Jo me pensava que l'odi i la injustícia eren cosa de sers primitius i malsans. Creia que l'ambició era un conte de fades, que les guerres pertanyien al món de les rondaies i la venjança no gre-

llava dins els cors. Me pensava que els homes eren pastorets. I una friçança m'enveïa la sang. Volia esser home. Créixer de pressa, a l'aviada. Tenia foc a les sabates per assemblar-m'hi. Volia fer-me gran, i fumava, rera un cap de cantó, quatre xucledes quan ningú me veia, o mirava les al·lotes i m'engatava de veure la seva carn túrgida sota la roba fresca, emmidonada.

Assajava a esser home i me digueren que res del que feia no en tenia ni l'ombra i jo cavillava i seguia pensant amb els pastors...

¿Pastoret d'on véns? No ho sabia, aleshores. Imaginava que venien d'un món clar i net com una gerrada de llum sobre la fosca; d'una terra on adollava la llibertat, on traspuava la primavera i giscava la justícia a cada cantó. Però el cap dels homes és estret i torbat i els gita la ferralla sota les meninges. Un bramul de set que ho embolcalla tot i esclafeix esvortat com una mala dèria. Llavors, vaig comprendre, pastorets amics, que la vostra existència era una follia. Que els homes són dividits i es barallen, que la guerra és una realitat dura, de cada dia i de cada segon. Que la gent s'acoquina sota

l'imperi de la força i resta escapçada, terriblement marcida.

* * *

—Pastoret d'on vén's?

—De fer mal.

—No facis mal, pastoret, que és Nadal, avui.

—Pararé, doncs.

—I demà? ¿Què faràs demà, pastoret?

—Seguiré la tasca de compondre el món.

—¿Per què no comences per tu?

—Jo? Tinc la veritat, amic. I escampar-la és la meva feina.

—La teva veritat.

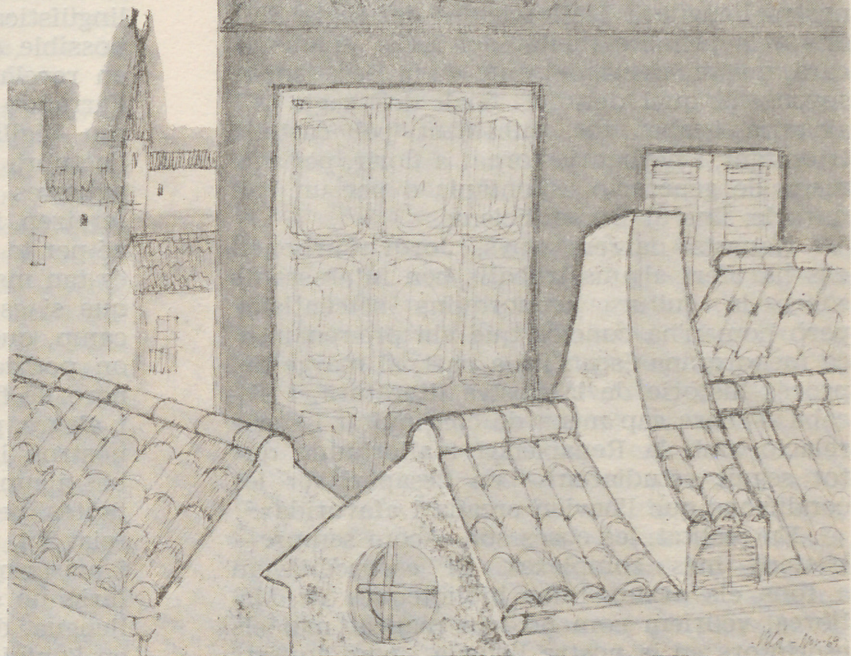
—No h'hi ha d'altra.

* * *

Pastorets d'argila que covau la fosca. Que estau de bé al vostre enfony de brutedat amb els braços romputs i les cames coixes. Jo no us desitj altra ventura. Si cobràveu la vida que tal volta heveu somiada mil-i-un pic des d'aquesta capsa, us trobaríeu en un món corcat i podrit de sol a rel. Lluitaríeu contra ell i seríeu l'escarn i la riulla dels homes. Aquests mateixos que, avui, per oblidar el significat vostre, s'han teixit un Nadal de confetti i paperina.

A L'OMBRA DE NADAL

DE
GABRIEL
JANER I
MANILA.

La Revista LLUC, amb aquest conte de Nadal d'En Gabriel Janer i Manila, il·lustrat amb un dibuix de N'Antònia Vilà, desitja unes Bones Festes a tots els nostres col·laboradors, subscriptors i cases anunciants. Arreveure, i fins l'any que ve, que està darrera el cantó de qualsevol moment!

A L'OMBRA DE NADAL

per Gabriel JANER I MANILA

Avui, solitari i malalt, he pujat al porxe de ca-meua. Sempre m'ha agradat furgar calaixos, regirar racons, retreure, a la llum clara i fresca del matí, aquells objectes que tingueren llur utilitat i que ara coven al recer de quatre parets polsoses i humides, les hores inacabables del seu recés.

El dia és gris, del color de l'hivern. Per les finestres rodones, sota la volada de fusta bogida, veig el poble acaramullat, com si les cases velles jugassin a fer querns. Les xemeines, sobre les teulades panxarrudes, llancen fum als niguls i, aleshores, amb la fumassa voleiadissa que s'escampa com una miloca inflada pel vent, el cel recobra les mateixes tonalitats apagades, la inalterable color difosa d'aquests dies.

Els estris, fòtils vells inservibles, me comuniquen una mena d'enyorança, una espècie de sentiment angoixós que me grata l'ànima i em purifica. La vella caixa, la romana, la cadira aplegadissa de la tia Teresa...; un tambor de brodar amb la corretja resseca i la civella rovellada, un mirall picat..., una maleta amb llibres polsosos, un paraguai arnat amb la color trenca-

da... Tot reposa al seu amagatai dels porxes, empal·lidit, immòbil, com si esperàs des d'aquell enfony brut i sutzós una mena de ressurrecció de la carn; un tornar a la vida, perllongant així la seva esperança. M'agrada embambar-me i teixir pensaments, escandellar els objectes per retrobar, sota les aparences, tota l'empenta de la sang resseca, l'abrivada que cóva sota la pell.

Avui és Nadal. Sobre una cadira coixa, hi ha una capsa panxarruda i desformada. Fa molts anys que resta intocada amb un tel de polsim. Guarda els pastorets, les figuretes dolces i tendres de la meua infantesa. No he pogut resistir la temptació i he alçat la tapadora de la capsa. Són vells, ja, i retuts. Han perduda la gràcia, la color vivarrosa, la cara de poncella. L'estrella, que abans enlluernava com una caliuera, ja no té la lluentor de plata i li manca una punta.

També, els homes han perduda la brillantor, amb el temps. Jo me pensava que l'odi i la injustícia eren cosa de sers primitius i malsans. Creia que l'ambició era un conte de fades, que les guerres pertanyien al món de les rondaies i la venjança no gre-

llava dins els cors. Me pensava que els homes eren pastorets. I una fricança m'enveïa la sang. Volia esser home. Créixer de pressa, a l'aviada. Tenia foc a les sabates per assemblar-m'hi. Volia fer-me gran, i fumava, rera un cap de cantó, quatre xucrades quan ningú me veia, o mirava les allotes i m'engatava de veure la seva carn túrgida sota la roba fresca, emmidonada.

Assajava a esser home i me digueren que res del que feia no en tenia ni l'ombra i jo cavillava i seguia pensant amb els pastors...

¿Pastoret d'on véns? No ho sabia, aleshores. Imaginava que venien d'un món clar i net com una gerrada de llum sobre la fosca; d'una terra on adollava la llibertat, on traspuava la primavera i giscava la justícia a cada cantó. Però el cap dels homes és estret i torbat i els gita la ferralla sota les meninges. Un bramul de set que ho embolcalla tot i esclafeix esvortat com una mala dèria. Llavors, vaig comprendre, pastorets amics, que la vostra existència era una follia. Que els homes són dividits i es barallen, que la guerra és una realitat dura, de cada dia i de cada segon. Que la gent s'acoquina sota

l'imperi de la força i resta escapçada, terriblement marcida.

* * *

—Pastoret d'on vénis?

—De fer mal.

—No facis mal, pastoret, que és Nadal, avui.

—Pararé, doncs.

—I demà? ¿Què faràs demà, pastoret?

—Seguiré la tasca de compondre el món.

—¿Per què no comences per tu?

—Jo? Tinc la veritat, amic. I escampar-la és la meva feina.

—La teva veritat.

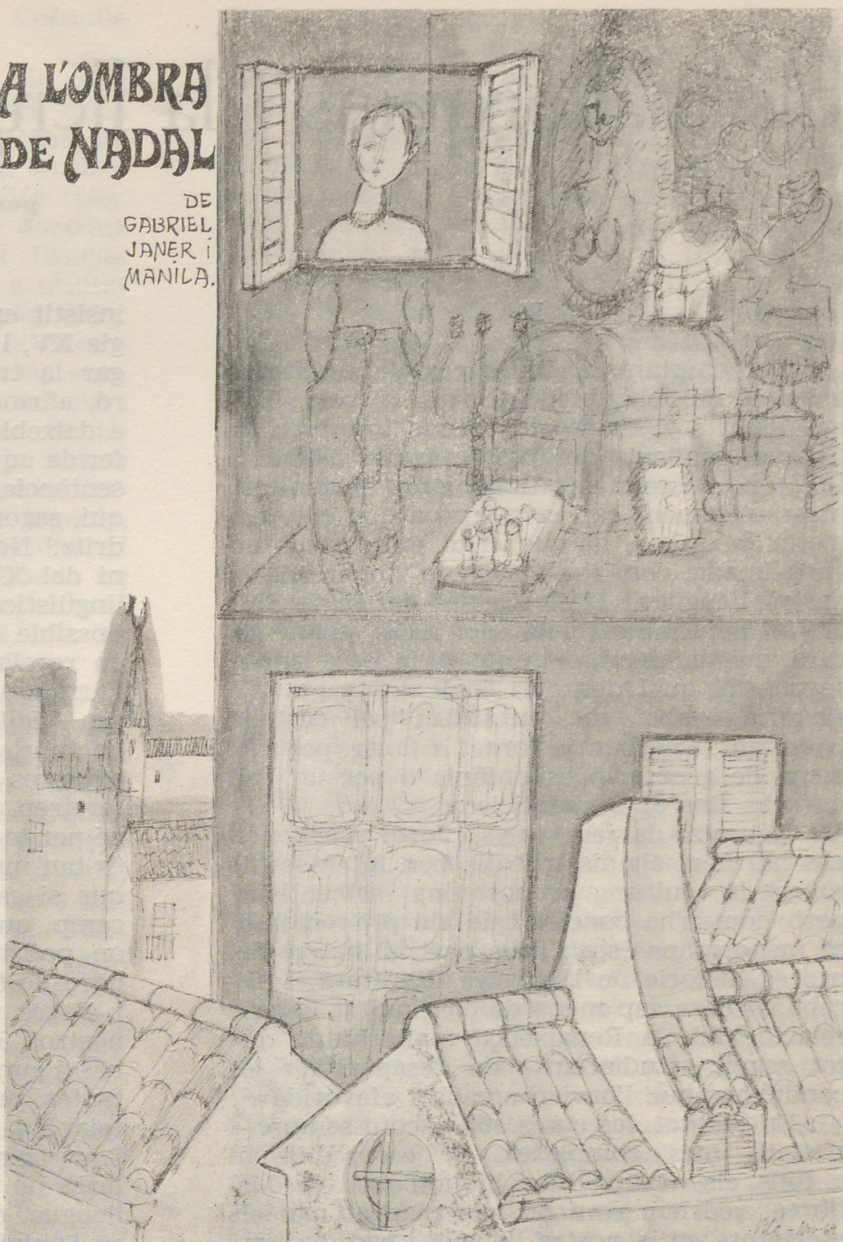
—No h'hi ha d'altra.

* * *

Pastorets d'argila que covau la fosca. Que estau de bé al vostre enfony de brutedit amb els braços romputs i les cames coixes. Jo no us desitj altra ventura. Si cobràveu la vida que tal volta haveu somiada mil-i-un pic des d'aquesta capsa, us trobaríeu en un món corcat i podrit de sol a rel. Lluitaríeu contra ell i seríeu l'escarn i la riulla dels homes. Aquests mateixos que, avui, per oblidar el significat vostre, s'han teixit un Nadal de confetti i paperina.

A L'OMBRA DE NADAL

DE
GABRIEL
JANER I
MANILA.

La Revista LLUC, amb aquest conte de Nadal d'En Gabriel Janer i Manila, il·lustrat amb un dibuix de N'Antònia Vilà, desitja unes Bones Festes a tots els nostres col·laboradors, subscriptors i cases anunciantes. Arreveure, i fins l'any que ve, que està darrera el cantó de qualsevol moment!

Els mallorquins i la llengua autòctona

per Josep MASSOT I MUNTANER

I

Descomptant la **Biblioteca de escriptors baleares** de Joaquim M. Bover (2 vols., Palma 1868) i el **Catálogo d'obres impreses en llengua catalana** de Marià Aguiló (Madrid 1927), no posseïm encara cap obra de conjunt, ni pràcticament cap monografia que ens permetin de saber, ni que sigui amb exactitud aproximada, com fou coneguda i conreada la nostra llengua a Mallorca des del segle XVI fins a la primera meitat del XIX. Vivim encara, massa sovint, del mite de la Decadència, segons el qual des del final del segle XV s'hauria acabat tot, substituït pel castellà triomfant, i no hauria tornat a florir, per una mena de generació espontània o per un bell miracle, fins al Romanticisme.

Aquests darrers anys, Jordi Carbonell ens ha ofert alguns treballs ben interessants sobre la cultura menorquina setcentista,¹ però hom n'ha conclòs que «la pre-renaixença menorquina és un fet a part, al marge del procés històric de la nostra literatura, i s'acaba —sense cap mena de continuïtat i sense relació amb la Renaixença mallorquina que tot seguit estudiarem— en desaparèixer les condicions que l'havien creada i afavorida».²

En realitat, les coses són —com sempre— bastant més complexes. Si escorcollàvem a fons els arxius i les biblioteques de Mallorca, veuríem com no han mancat mai els escriptors en la nostra llengua i com aquests escriptors no han estat casos aïllats, sinó que pertanyen poc o molt a una tradició i tenen un públic. Per altra banda, veuríem com l'ús del castellà és més restringit que no sembla i amb uns resultats no massa brillants.

Entre tants d'altres temes que no han estat encetats mai, hi ha el del grau de consciència lingüística dels mallorquins de la «Decadència»: el «mallorquí» és una llengua o un dialecte? és independent o no respecte al «català»? ha d'esser tingut en compte o és millor prescindir-ne? He de confessar que no m'és possible de contestar com caldria totes aquestes preguntes. M'hauré de limitar a insinuar algunes pistes, que convindria desenrotllar algun dia.

És ben sabut —Martí de Riquer hi ha

insistit en diverses ocasions— que, ja al segle XV, l'humanista Ferran Valentí, en prologar la traducció de les **Paradoxes** de Ciceró, afirmava: «Jo, Ferrando Valentí, inerudit e deixeble dels deixebles, he posada e transferida aquesta petita obreta de Tulli, gran en sentència, de latí en vulgar materno e malorquí, segons la ciutat d'on só nat e criat e nòdrit».³ No record cap altre text del segle XV ni del XVI que suggereixi una diferenciació lingüística respecte al Principat, tot i que és possible que una enquesta aprofundida ens en revelàs. Al segle XVII, en canvi, Miquel Ferrando de la Càrcer acaba el pròleg del seu **Vigilant despertador**, enllestint abans de l'octubre de 1633, dient: «Rep, pues, o lector, aquestes poesies ab la voluntat que se t'ofereixen, i veuràs en elles, ultra de lo que convé per ta salut, que la llengua mallorquina no és tan mala com la pinten, pues tinc per cert que si es tingués cuidado de cultivar lo seu camp, que es convertiria en jardí delectós, a on podries fàcilment regocijar-te ab tot gènere de flors que sol produir la més pintada i alegre primavera; i quant, en lo camp de nòstron llibre, en lloc de bones plantes trobes algunes espines, disculpa té qui enmig de tantes pedres i penyes ha volgut passar la reia. Tu, ab ta prudència, les vulles arrencar i avisar-me, que a més de que t'ho agrairé, faràs un servici universal a ma pàtria i a ma llengua, desitjosa de ser algun tant reparada en l'opinió».⁴

Al costat d'aquest «elogi de la llengua» tan notable com poc conegut, al mateix segle XVII trobam el terme «llemosí» per a indicar el català antic. La Biblioteca Municipal de la ciutat de Mallorca conserva, per exemple, un manuscrit del **Libre de Amich e de Amat** «traduït de lengua limosina en nostra vulgar mallorquina per Fr. Juan Guàrdia, de la regular observància del P. S. Francesc a 19 de setembre any 1646».⁵ Segons Bover, d'altra banda, el 1651 Joan Fiol acabà una **Gramàtica llatina des Semperi**, traduïda en mallorquí i seguit d'una taula alfabètica des verbs, i l'any següent fou publicat a la impremta de la viuda Pizà un **Rosari de Maria Santíssima**, dividit en tres parts, de goig, dolor i glòria. Ara novament disposat en llengua mallorquina per Joan Seguí, Sacerdot, Beneficiat en la

Santa Iglésia de Maó i Rector de la Cofradia del Roser.

Les referències del segle XVIII són molt nombroses. El *Catálogo* d'Aguiló ens dona compte d'una reimpressió (?) del *Rosari de Maria Santíssima*, «novament dispost en llengua mallorquina per Joan Seguí», 1715 (pàg. 305); d'una edició del *Llibre de doctrina pueril* de Ramon Llull, «traduït a llengua usual mallorquina per un devot seu a utilitat de los minyons de Mallorca», 1736 (pàg. 480); d'un *Catecisme i exposició breu de la doctrina cristiana* del pare Jeroni Ripalda, «traduït del castellà al mallorquí» per un altre jesuïta, 1746 (pàgs. 201-202), i d'unes *Pindáricas flores que a la Reina de ellas, la Virgen SS. del Rosario, y a la Flor del Imperio Carlos Tercero [...]* consagra un balear ingenio, sense data, però sens dubte posteriors al 1759, que acaben amb una poesia posada en boca de l'«alicorn de Sant Domingo», el qual «como no ha salido jamás de la Isla, usa del nativo y mallorquín idioma» (pàg. 600).

Els diccionaris setcentistes de què ens ha arribat notícia són també de la «llengua mallorquina» o del «mallorquí». Pensem en els que esmenta Bover de l'agustí Joan Facund Sureda, 1734-1796 (*Diccionario mallorquín, castellano y latín*, manuscrit; la «real Sociedad mallorquina de amigos del país» intentà de publicar-lo, però no arribà a dur-ho a terme); del franciscà observant Antoni Balaguer, mort el 1783 (*Diccionario de los vocablos de la lengua mallorquina y su correspondencia en la española y latina*, manuscrit que es conservava al convent de Sant Francesc de la ciutat de Mallorca); del cavaller de Sant Joan de Jerusalem Ramon Fortuny, 1739-1812 (*Diccionario mallorquín-castellano*. «Ms. muy voluminoso pero incompleto, original en poder del Sr. D. Jorge Fortuñy y Sureda»); de l'observant Francesc Mayol, mort el 1821 (*Diccionari mallorquí, castellà i llatí*. «Ms. que existía en su convento [Sant Francesc] sin concluir»); del també observant Antoni Oliver, 1711-1787 (*Vocabulario mallorquín, castellano y latín*. «Ms. existente en la biblioteca de Montesión de letra del Dr. D. Pedro Cayetano Domenech, quien lo aumentó». N'hi ha un exemplar diferent a la Biblioteca de Montserrat, ms. 76, sense els afegits de Domenech, però amb una *Adición de varios vocablos recogidos por Dn. Joseph Togores y Zanglada, Regidor de esta Ciudad. Y muchos latinios añadidos por D. Guillermo Roca*).⁶

Antoni Comas sospita que aquests diccionaris responen només a la finalitat «exclusivament pràctica» d'«ensenyar de la millor manera el castellà» i el llatí.⁷ Aquesta fina-

litat —portada a les darreres conseqüències—, la trobam al projecte de la *Sociedad económica de amigos del País* que, el 1835, volia «emprender la formación del Diccionario mallorquín-castellano» amb vista a «contribuir por su parte a la generalización del habla nacional [=castellà] entre nosotros y a la desaparición en lo posible del dialecto mallorquín, a lo menos en el trato de las personas cultas, lo cual mira como un paso hacia la mayor civilización de la provincia».⁸ No tenim motius, però, per a assegurar amb certesa —ni fins i tot amb probabilitat— que sigui la dels diccionaris del XVIII, i menys encara la d'homes com el comte d'Ayamans o Guillem Roca, que escrivien habitualment en la nostra llengua.

* * *

Aquestes dades, que podrien esser augmentades amb facilitat, demostren prou la consciència diferencial, afavorida per l'aïllament de Mallorca i la manca de lligams unitaris amb el Principat. Cal suposar que hi devia haver qui, com el menorquí Antoni Febrer i Cardona —el 1804—, sabia que «aquesta illa [Menorca, en el seu cas] fonc fundada de Valencians, Catalans, etc., els quals hei portaren la seua llengua, que és la mateixa que nosaltres usam, i antigament s'anomenava *Llemosina*».⁹ El 1760, però, quan fou iniciada la publicació de l'*Exposició sobre el llibre «De l'Amic i de l'Amat»* de Sor Anna Maria del Santíssim Sagrament, un lullista anònim —traductor de l'obra— ens informa que «como la lengua Mallorquina en que escribió la Venerable Madre sólo se extiende a los estrechos límites de nuestra, aunque dorada, tan pequeña Isla, para que pudiera servir la obra de utilidad y provecho a toda España e Indias Españolas, fueron de parecer los dichos Protectores [de la Causa Lulliana] que se traduxera en Español idioma».¹⁰

Tenim un testimoniatge més popular a la coneguda *Adoració dels Reis*, representada per Nadal. Quan es troben els criats dels Mags, discuteixen sobre com entendran «la llengua de Palestina». El criat de Baltasar sap parlar castellà, català i portuguès; el de Melcior, llatí i «la llengua italiana», mentre que el de Gaspar diu:

«Jo sé la valenciana
y sé parlar mallorquí.»

«Mallorquí saber parlar?», li pregunta el de Baltasar, que obté la resposta següent:

«Saps que hi ha de bones taronges,
i bones coques de monges
i vi de Banyabufar!».

Mentre que el de Melcior bromeja:

«Aquesta llengua has apresada
qui no usa en Palestina?
Jo parlaré la llatina,
en què tenc molta destresa.»¹¹

* * *

En un segon article, m'ocuparé de la consciència diferencial dels mallorquins durant el segle XIX i de la progressiva recuperació del sentit unitari de la llengua, sobretot gràcies a Marià Aguiló, Tomàs Forteza i, ja al segle XX, Antoni M. Alcover. No cal dir que agrairé totes les observacions que ajudin a completar i a donar perspectiva a aquestes notes.

NOTES

1. Veg. sobretot *L'obra literària de Joan Ramis i Ramis*, extret de la «Revista de Menorca» (Maó 1967).

2. J. M. LLOMPART, *La literatura moderna a les Balears* (Mallorca 1964), 20.

3. *Traducció de les Paradoxa de Ciceró*, ed. J. M. MORATO I THOMAS (Barcelona 1959), 43. (He modernitzat sempre l'ortografia dels textos citats).

4. BOVER, *o. c.*, I, 161.

5. L. PEREZ MARTINEZ, *Los fondos manuscritos lulianos de Mallorca*, «Estudios Lulianos», IV (1960), 97.

6. He estudiat el vocabulari d'Oliver completat pel comte d'Ayamans i per Guillem Roca en un article en premsa a

la «Miscel·lània Fabra», que prepara l'Institut d'Estudis Catalans.

7. *Les excel·lències de la llengua catalana* (Barcelona 1967), 39-44.

8. A. M. ALCOVER, *Diccionari de la llengua catalana. Lletra de convit...* (Palma 1901), 5-6. Veg. més detalls a J. LLABRES BERNAL, *Noticias y relaciones históricas de Mallorca, II* (Palma de Mallorca 1959), 544. Observau l'ús de l'expressió «dialecto mallorquín», contraposada a «habla nacional», que no havíem sabut trobar fins ara.

9. Prefaci als *Principis generals de la Llengua Menorquina*, 1804, ed. J. CARBONELL. *Notes sobre els Principis de la lectura menorquina de 1804*. «Estudis Romànics», VIII (1961 [1966]), 211. És interessant tot l'article (pàgs. 195-214); veg. sobretot les pàgs. 212-214, on Carbonell publica dues cartes molt curioses d'Antoni Febrer i Cardona al comte d'Ayamans (3 juliol 1821, 23 agost 1824), que ens mostren un cop més l'interès del comte per les qüestions lingüístiques i l'existència a Mallorca d'un nucli d'afecionats «a les regles de la nostra llengua vulgar». Sobre la identificació entre llemosí i català, veg. M. SANCHIS GUARNER, *Els valencians i la llengua autoctona durant els segles XVI, XVII i XVIII* (València 1963), 102-103, 117-118.

10. *Exposición de los Cánticos de amor compuestos por el ínclito Mártir y Doctor Iluminado el B. Raymundo Lulio en el libro de Amico et Amato, dada y mysticamente practicada por la Ven. Madre SOR ANA MARIA DEL SANTISSIMO SACRAMENTO...*, I (Mallorca 1760), (55).

11. Prenc el text de la *Comèdia del Naxament del Miño Jesús*, del segle XVIII, ms. 923 de la Biblioteca Provincial de la ciutat de Mallorca, segons l'edició de Caterina Thomàs CAÑELLAS MARQUES, *El ciclo navideño mallorquín desde el siglo XVIII* (tesi de llicenciatura mecanografiada, Universitat de Barcelona 1966), 105-106; cf. les meves *Notes sobre la supervivència del teatre català antic*, «Estudis Romànics», XI (1962 [1967]), 67. Veg., encara, diverses al·lusions a l'«idioma y lengua mallorquina» a G. LLOMPART, *La Real Cédula de 1768 sobre la difusió del castellano y su repercusión en la Diócesis de Mallorca*, «Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana», XXXIII (1965), 357-379.

Servei de comunicació amb el Santuari de Lluc

PALMA - LLUC (Autocar directe)	Sortida a les 17; arribada a les 18'45 (dies feners)	
	Sortida a les 15; arribada a les 16'45 (dies festius)	
LLUC - PALMA (Autocar directe)	Sortida a les 8'20; arribada a les 10 (dies feners)	
	Sortida a les 13; arribada a les 14'30 (dies festius)	
PALMA - LLUC (Tren i autocar)	Els trens de Palma-Inca de les 9 i de les 15, enllacen amb els autocars d'Inca-Lluc.	
LLUC - INCA		INCA - LLUC
Sortida a les 8'20; arribada a les 9'10		Sortida a les 10; arribada a les 10'50
Sortida a les 17; arribada a les 17'50		Sortida a les 17; arribada a les 18'50

El meu amic Tirant lo Blanc

per Francesc de B. MOLL

Fa alguns mesos que En Gregori Mir, mallorquí resident a Barcelona, es va queixar, en una carta al director de «Destino», de la impossibilitat de trobar a cap llibreria exemplars complets de la novella més important de la literatura catalana: el «Tirant lo Blanc». Aquella carta en provocà d'altres, fins arribar a prendre un to una mica polèmic: uns lectors donaven la raó a En Gori; altres el desmentien dient que es trobaven a la venda exemplars del «Tirant», fos en l'edició de la Biblioteca Perenne, fos en la de la col·lecció Els Nostres Clàssics.

La veritat és que no hi havia exemplars complets: els d'Els Nostres Clàssics presenten el text retallat —amb molt d'esment, això sí, a no suprimir passatges importants—, i l'edició de la Perenne estava exhaurida i havia tingut un preu poc assequible a les persones de posició econòmica modesta.

Al cap de poc temps d'haver-hi hagut aquella discussió, i quan ja tothom veia que realment era impossible de comprar un exemplar complet del «Tirant», ens en duguérem la gran sorpresa: amb poques setmanes de diferència, es publicaven una versió castellana de la novella i una nova edició del text català originari. L'escaiença del centenari del seu autor Joanot Martorell havia fet decidir dues editorials a oferir al públic aquestes dues edicions: una per als lectors castellans que volguessin conèixer a fons «el mejor libro del mundo» —en frase de Cervantes—, i una altra per als qui, parlant o coneixent el català, volguessin assaborir el llibre en la seva forma autèntica.

Aquesta darrera edició, llançada per Seix i Barral, es presenta amb una sèrie de condicions lloables: dona el text complet, fidel, transcrit escrupolosament; va precedit d'un pròleg extens i magistralment instructiu, escrit del gran medievalista Martí de Riquer; està imprès amb notòria pulcritud; i, malgrat tot això, es ven a un preu extraordinàriament baix: cent cinquanta pessetes per dos volums que contenen 1.200 pàgines de

lletra espessa. Són moltes virtuts, per les quals podem considerar aquest llibre com vertaderament excepcional i digne d'alabança.

Ja era ben hora que se'n fes una edició correcta, completa i a l'abast de tothom; perquè l'obra s'ho val. No caldria repetir l'elogi que Cervantes en fa; un crític tan agut i erudit com és Dámaso Alonso, ha arribat, en un lluminós estudi, a concloure que el «Tirant lo Blanc» és un dels casos més extraordinaris i primerencs de «novella moderna». Aquest estudi, publicat l'any 1951 a la «Revista Valenciana de Filologia», havia estat llegit un parell d'anys abans per Dámaso dins l'aula magna de la universitat de Barcelona, on jo em trobava present: és una de les conferències més profundes i més plenes d'amenitat (virtut tan rara en les conferències!) que he sentit en la meua vida, i m'hi vaig adelitar sobretot en comprovar la coincidència de les idees d'aquest gran mestre amb les que jo, d'una manera insegura i rudimentària, m'havia format sobre els valors literaris, renovadors i permanents, del «Tirant».

Fa molts d'anys que tinc una devoció especial al llibre de Joanot Martorell. En aquells temps heroics en què Mossèn Alcover encarregava a seminaristes una gran part de la «cedulació» del lèxic d'obres literàries per a documentar els articles del Diccionari, va lliurar també el «Tirant» a un dels seminaristes «cedulers». Jo en vaig ésser l'intermediari, perquè era missió meua d'entregar els llibres als cedulers, orientar-los per a la confecció de les cèdules i recollir-les en estar fetes. Em va estranyar de veure que alguns volums del «Tirant» (edició Aguiló) duien porcions de text tapades amb «pegadets» de paper. Eren els passatges poc o molt verdosos, la lectura dels quals Mossèn Alcover considerava pecaminosa, i per això els havia «censurat» amb aquell procediment, tan típicament seu, dels pegadets. En la seva càndida simplicitat, no veia que tapar aquells passatges era la manera més eficaç de fer-hi fixar l'atenció dels

joves levites, que prou devien procurar de llegir a contraclaror els trossos vitands, tant més saborosos com més prohibits.

Mossèn Llorenç Riber, al final de la seva «Minyonia d'un infant orat», ens conta que el «Tirant lo Blanc» va ser un dels llibres que més fundament «llauraren» la seva ànima «com si fos un camp», en les hores nocturnes de lectura clandestina dins la seva cella del seminari. Jo també m'hi vaig engrescar, i vaig arribar a saber punt per punt la vida i miracles de la colla de simpàtiques titelles d'aquella cort de Constantinoble, des de l'Emperador —calçasses d'embanyada testa— fins a l'entremaliada Plaerdemavida i a l'ardorosa Viuda Reposada. En aquells anys adolescents en què em posava en contacte amb el món meravellós de la literatura medieval, la gran novel·la valenciana em va impressionar profundament, i vaig arribar gairebé a enamorar-me de la princesa Carmesina, tipus humà d'una autenticitat i d'un realisme sorprenents; per a mi és una de les heroïnes de ficció més poc fictícies, més sincerament humanes, més ben transportades de la donzella real i corpòria a la figura imaginada i feta símbol.

Però no tota l'obra de Martorell es refereix a les intrigues i facècies cortesanes de Bizanci. La trama és molt més espessa i l'orbit molt més extens. El «Tirant lo Blanc» és una novel·la quasi fluvial, i els seus 471 capítols es poden distribuir en cinc llibres, o diguem-ne «parts», cadascun d'ells amb assumptes i ambients ben definits. Els primers cinquanta-set capítols —que podríem anomenar «preliminars»— són la història de Guillem de Varoich, noble anglès (Varoich = Warwick) que, després de moltes proeses cavallerícoles, va en peregrinatge a Jerusalem, fa córrer la brama que és mort, torna al seu país en hàbit d'ermità mendicant, allibera Anglaterra d'una invasió sarraïna (imaginària, naturalment) i es torna retirar al seu ermitatge. Allà s'atura el jove Tirant lo Blanc, que va per armar-se cavaller a les festes celebradores a Londres pel casament del rei d'Anglaterra, i el comte-ermità explica a Tirant tot un tractat de cavalleria (pres del «Llibre d'Orde de Cavalleria» de Ramon Llull).

Vénen després quaranta capítols en què Diafebus, cosí de Tirant, conta a l'ermità les proeses executades per aqueix durant les festes, que duraren un any i un dia; i no us penseu que es tractà de jocs de tirar a tau-lat ni de torneigs amb armes corteses, sinó de combats a ultrança, amb morts dels adversaris per ferides, o decapitats pel vencedor, o esclatats de ràbia —com el gegant Ki-

rieleison de Muntalbà— pel venciment i mort violenta d'amics o de senyors.

En els darrers capítols d'aquesta segona part és narrada l'anècdota de reial galanteria que, segons la llegenda, donà origen a l'orde militar de la Garrotera. I és curiós d'observar que, en opinió de Martí de Riquer, siguin aquests capítols del «Tirant» el text més antic que es coneix de la famosa llegenda de la trobiguera.

Una tercera secció del llibre és la dels primers capítols corresponents a l'etapa mediterrània, amb l'estada de Tirant a Sicília i la seva intervenció en el setge de Rodes, on esdevé el salvador de l'illa contra els moros i genovesos aliats. I d'allà parteix cap a Constantinoble, on transcorre l'acció narrada en els cent vuitanta capítols que formen la part central de l'obra. Les batalles feréstegues hi alternen amb les aventures amoroses, contades amb una vivacitat brufada d'humorisme que dona al text un especial valor estilístic.

La cinquena part conté molts d'elements inversemblants per la descominalesa de les conquestes i de l'acció missionera que s'hi atribueix al protagonista. Ens presenta l'actuació de Tirant en el nord d'Àfrica, on ha arribat per un naufragi i on ha estat empresonat, però després, els mateixos moros en guerra li donen el comandament d'un exèrcit, amb el qual realitza grans fets d'armes; converteix un rei moro amb quaranta-quatre mil súbdits musulmans, intervé en accions diplomàtiques i en unions matrimonials d'amics seus, i torna victoriós a Constantinoble, on és acollit com a alliberador, esposat amb la princesa Carmesina i honorat amb el títol de Cèsar de l'Imperi. Reconquereix tot el territori grec, i quan estava en la plenitud de la seva glòria li agafa una malaltia, de la qual mor després de nomenar hereu el seu amic Hipòlit, amant de l'Emperadriu. Carmesina mor de dolor i fa hereva la seva mare. L'Emperador també mor, de la pena d'haver perdut Tirant i Carmesina, i l'imperi passa a mans de la parella d'hereus: l'Emperadriu i Hipòlit. La mort del protagonista, esdevinguda en temps molt breu i musicada amb exclamacions, pregàries i discursos d'un barroquisme molt valencià i molt quatrecentista, podria haver resultat còmica, però es manté dins un to patètic que li confereix dignitat i que explica —encara que siguin volgutament exagerades— aquelles paraules finals de la «Minyonia» de Mossèn Riber:

«Vaig plorar, sí, vaig plorar amargament i abundantment, amb la princesa Carmesina, damunt el cos fred de Tirant lo Blanc. I quan la princesa, sentint-se ja a les darrerries, volgué ordenar

la seva ànima i fer pública i sacramental confessió de tots els seus pecats, pecats de massa amor que no són els més difícils de perdonar, el plant fou tan invencible i copiós que em pens que aquella nit es va rompre dins mi l'urna del plor interior que tots portam per aquesta vall de llàgrimes».

Aquesta exposició sumariíssima de l'argument no dona ni una idea remota de la riquesa d'incidents, de la gràcia dels diàlegs ni del caràcter de document d'època, que són valors fortíssims de la novella de Joanot Martorell, continuada i acabada per Martí Joan de Galba. Cal llegir-la per a poder-ne apreciar totes les qualitats literàries i històriques que en fan una de les obres màximes de la narrativa universal. L'exposició d'episodis resulta sempre interessant, fora dels parlaments —massa freqüents i sovint massa llargs i retoricats— dels diversos personatges quan raonen o discuteixen. Una part d'aquests parlaments és la que va ser suprimida en el text publicat dins la col·lecció Els Nostres Clàssics de l'Editorial Barcino, amb la qual cosa resultava exacta l'afirmació de la inexistència d'una edició completa del Tirant abans de la que ara ens ha donat la casa Seix i Barral.

Aquesta edició, com ja he dit, no es limita a oferir el text de l'obra quatrecentista, sinó que va encapçalada per un pròleg de Martí de Riquer que és una vertadera obra mestra d'erudició tan ben dosificada que esdevé assequible a qualsevol persona de mitjana cultura. A més de fer un bon resum de l'argument, dona la biografia de l'autor, indica les fonts de la novella, n'estableix la data, en comenta l'estil, la ironia i l'humorisme, identifica els personatges històrics que hi apareixen més o menys disfressats, comprova la topografia de les campanyes de Tirant, calibra l'originalitat de la narració, destria aproximadament la part que és de Martorell i la del seu continuador, i dona una bibliografia de més de vuitanta títols de llibres i estudis referents a la gran novella medieval. En realitat, el pròleg de Riquer és gairebé el mateix text del capítol que en la seva monumental **Història de la Literatura Catalana** ha dedicat a estudiar la persona i l'obra de Joanot Martorell.

GUILLEM CABRER I BORRÀS:

tres poemes

I

EL SAFEREIG

Volgut jardí pagès sembrat de pèsols,
voltat d'esponeroses codonyeres,
guardes per mi records que me corprenen.
Plau-me quan amatat per primerenques
pluges, exhales bavarades fresques
de terra humida i els caragols surten.
Sovint hi pas diades de vacances
a l'ombra de les grogues llimoneres
i tarongers, mirant l'estany de verdes
aigües que reguen l'hort. Ni les aromes
dels nenúfars, ni les plomes del cigne,
trenquen aquell repòs de rustiquesa.
Tant sols vermells, clapats i negres peixos
hi neden revoltant-lo tot lo dia.
Adesiara el padrí esmica molla
de pa, i tots, lleugers, hi compareixen.
Dintre les seves plujívols aigües
he rabetjat, en bany de calma, l'ample
mantell dels somnis blaus, que hi maduraven
a poc a poc talment les serves aspres,
—fruitades a dins l'hort—, en palla seca...

Guardau-me el lloc que sempre m'agombola,
entre el canyar de fulles llenguarudes,
llegint l'obra dels meus volguts poetes,
mentre ratja fresquívol harmonia
bucòlica. Darrera la gran clastra,
vora el casal, entre embat d'herbes fines
l'amatent safareig tranquil reposa.

II

LA NINA BENEITA

Tot xuclant-se el dit gros de la mà dreta,
va sola: és beneita. Canta i plora,
i tant li és! A voltes, en el poble,
els allotells se'n riuen d'ella, i torna
a ca-seva, plorosa, sentint l'eco
d'unes veus fosques que li diven: «Ara
ve sa beneita!»... Prest, a fora vila,
l'insult oblida i corr, brandant les negres
trunyelles pels alfals, darrera braves
i vedelles clapades, per menar-les
a abeurar, o remulla dintre el cossi
els peus descalços i és creu ser, la boja,
vora mar... Esqueixada els pares veuen
la il·lusió d'altre temps, prou voldrien
remeis, tot és debades: la ferida
no en té. Orfa d'amigues i germanes,
les horas passa amb la vella padrina
que sap rondalles i altres contarelles.
Quan de nit tothom dorm, ella somnia
la lluna i les estrelles, amb alzines
encantades d'on surten fades joves
cobrint-se amb vels de seda floretjada.

Hora-baixa li he duit una cistella
plena de gínjols i atzeroles grogues;
seia vora el portal, empegueïda
l'agraeix amb la seva rialleta,
i és fuita tot corrent per la quintana.

III

L'ESTEL

Avui que l'oci en delicat obsequi,
m'ha visitat lliurant-me de la tasca,
he fet un bell estel. Papers sedosos,
colocats i aferrats amb enginy, forren
l'encanyissada exagonal; la llarga
coa arrossega d'una part a l'altra
de la terrassa fresca i ombrejada.

Vet aquí que ha despert altra vegada,
aquest estel, les meves infantívoles

il·lusions: alegres corregudes
d'aquí d'allà, jugar per la garriga
o per la plaça, caçar d'abeurada
cadernerres de niu. Un pic trobarem
entre les branques d'un ullastre jove
una cria de tórtoras. Passàvem
les vetlades d'hivern contant rondalles
i les d'estiu prenent la fresca sota
el dosser negre de la nit diàfana.

Ara pensant amb ell no puc dormir-me.
Allarg i arronç el braç, pareix que estira,
com el capvespre quan volava àgil
fent-li fer per la plana cucaveles
atrevides i alerta a capficar-lo.
El cordell ha estat curt, empès per l'aire,
part damunt mates i pins, demanava
més i més fil, fins que la fosca inhòspita
ha confús el vermell, el cel i el rosa.

Records d'una infantesa ja llunyana,
pesombres que inquieten el meu viure,
dolça enyorança d'una edat finida.
Jo plor aquell bell temps inoblidable.

LA MISSA "FRATERNITAT I JOIA"

Mallorca, fa un any, va esser marc de l'estrena de la Missa Pau als homes, un esdeveniment religiós i musical del P. Antoni Martorell, que tingué lloc sota les voltes del restaurat temple de Santa Margalida, i pocs dies després se repetí a la basílica de Sant Francesc. En aquesta revista li dedicarem comentaris i cròniques, i podem ben dir que el ressò d'aquella diada ha perdurat i perdura encara en la nostra sensibilitat. Posteriorment, la Missa Pau als homes s'ha cantada a altres temples com l'església parroquial de Sóller, la de Bunyola, i la de Binissalem, etc.; i diversos fragments —com el Cant d'entrada, el Cant de meditació, i el Cant de gràcies han arribat ja al poble, i els veim cantar ben sovint en moltes ocasions i llocs.

El P. Antoni Martorell, prenent potser com a punt de partida aquella reeixida experiència, i lluny de quedar-se mans fentes, ha seguit treballant i aprofundint en la matèria, i a aquella partitura de l'any passat, de tall més aviat classicitzant amb un afegit d'instruments moderns, ha sumat enguany una nova partitura, la missa Fraternitat i joia, de tall rítmic, pensada més per als joves i per a la multitud. Missa «d'una línia —ens dirà ell mateix— constant rítmico-popular amb referències «beat», «fox», «negro Spiritual» en el ritme o melodia, amb una acusada savoria folklòrica i diatona en el cant, sempre senzill i a l'abast de les masses».

L'estrena d'aquesta nova Missa va tenir lloc el diumenge de Crist Rei, 26 d'octubre passat, en el bellíssim temple de La Porciúncula, dels PP. Franciscans, a L'Arenal, amb una assistència de varis milers de persones, a les dotze del dia. Va celebrar el sant Sacrifici mossèn Gabriel Rebassa, arxiprest de Felanitx, el qual pronuncià una brevíssima ho-

mília que publicam en aquesta mateixa crònica. La missa, a una sola veu, va ser acompanyada a l'orgue electrònic per mossèn Antoni Matheu, organista de Santa Eulàlia; dirigida pel mateix compositor P. Martorell; i hi participaren com a Solistes la famosa cantant Maria del Mar Bonet amb Gaspar Rullan, Julià Crespo de guitarra solista, Jordi Palma de guitarra rítmica, Cosme Adrover de guitarra baixa, Apolinar Marquina de flautista, Antoni Vidal de bateria, i el Cor de nins de Sant Francesc per l'assemblea.

La multitud dels assistents, enfervoritzada, gairebé electritzada, seguí amb emoció sempre creixent l'execució musical que no era altra cosa sinó l'ornament i la roberia preciosa amb què era realçada l'acció eucarística per a la qual tenien lloc, en un marc de festa, el ritme i el cant de la més pura novetat; totalment incorporat als aires d'avui, i enriquit amb un to inconfusible de la tradició i de la terra nostra.

Pocs dies després, la diada de Tots Sants, aquesta Missa se cantà de bell nou a la basílica de Sant Francesc, a Palma, amb el temple de gom en gom, i sota la direcció del P. Martorell, Mn. Matheu d'organista, Marta Christel —una altra també famosa cantant— amb Jaume Puigrós de Solistes, i tots els altres elements esmentats. El diumenge dia 9 de novembre se repetí a la parròquia de Felanitx, desplaçant-s'hi tots aquests darrers cantors, i obtenint un èxit encara més brillant.

El P. Antoni Martorell, amb aquesta seva labor musical, treballa avui pel renovellament litúrgic de l'Església de Mallorca, i és gràcies al seu geni i a la seva empenya, que les directrius religioses del Concili Vaticà II sobre l'ús de les llengües

L'HOMILIA DE MN. GABRIEL REBASSA

Acabam d'escoltar la lectura d'un fragment de l'Evangeli de Sant Joan, i hem sentit com Nostre Senyor Jesucrist proclamava davant el procurador romà que Ell era Rei.

És ben significatiu que l'Església, en aquesta festa de la Reialesa de Crist, ens faci escoltar aquest diàleg tan sincer i tan massís.

El mateix Jesucrist resumeix tot el diàleg dient que Ell és Rei, i que ha vingut al món a donar testimoni de la veritat.

Per tant, germans, un cristià ha d'esser sempre un testimoni vivent de la veritat, ja que no hi ha res més oposat a l'Evangeli que la hipocresia farisaica.

Per això, avui ens hem reunit aquí, en aquest temple de llum i de gent jove, per escoltar la paraula vertadera de Jesucrist, per sentir els ritmes nous de la música dels nostres dies incorporats a la Litúrgia eucarística i per resar a Déu amb la mateixa llengua que usam amb el germà proïsme.

Es tot un vertader testimoni d'autenticitat humana i evangèlica que, com deia Monsenyor Enciso, «llança a l'exterior l'aigua cristal·lina i fresca dels sentiments més personals».

Bé és veritat que són molts els cristians de Mallorca i de fora Mallorca que no tenen consciència d'aquest testimoniatge. No ho entenen i els passa com a Ponç Pilat quan demanava: ¿què és la veritat? I el Bon Jesús va callar.

La Veritat era Ell!

Aquesta silenciosa resposta va esser la millor. I encara ara ho és i ho serà sempre perquè es fonamenta en aquella promesa seva de que la Veritat ens alliberaria.

D'aquest alliberament, germans, en veim símptomes claríssims en actes litúrgics com aquest que celebrem.

Per això vull felicitar el P. Martorell, les Joventuts Musicals, els cantors i tots els qui amb la seva presència han volgut demostrar la seva fidelitat a Nostre Senyor Jesucrist i a la nostra terra de Mallorca.

L'estrena de la Missa «Fraternitat i Joia» sota la direcció del P. Martorell

vernacles poden anar aprofundint en el nostre poble, al costat d'una altra no menys callada i meritòria labor referida a les traduccions oficials que duen a terme sacerdots i laics tan abnegats com Mossèn Pere Llabrés, Mossèn Miquel Julià, Mn. Llorenç Tous —escripturis-

ta—, Francesc de B. Moll i altres.

Cal destacar també, en referència a l'estrena d'aquesta Missa, la part que hi posaren les Joventuts Musicals sota la direcció de Pau Valls, en organització i aportació de tota classe.

LLETRA D'ALGUNES DE LES PARTS VARIABLES DE LA MISSA «FRATERNITAT I JOIA»

CANT D'ENTRADA

Tornada

Juntant les mans, germans,
veureu quins prodigis pot fer l'amor;
juntant les mans, germans,
veureu en la pau abraçar-se el món.

Estrofes

I

L'amor dóna força al caigut;
ningú més potent que l'amor:
si el cor defalleix de neguit,
et dóna esperança l'amor.

II

L'amor dins la fosca fa llum
i el pobre fa lliure i serè;
no hi fiblen les guerres allà
a on hi fa estada l'amor.

III

Qui troba l'amor ha trobat
la font de la vida sens fi.
Anem a l'altar del Senyor,
beurem de l'amor el bon vi.

CANT PER DESPRES DE COMBREGAR

Dins mon cor s'ha encesa l'alba,
dins mon cor Déu ha nascut:
cantem gràcies i alabances
a Jesús, nostra salut.

Dins mon cor l'Amor reposa;
nova vida hi ha florit.
Una música hi ressona
que m'inunda d'infinit.

Es aquesta l'hora blanca,
l'hora blanca del perdó:
lluny els odis, lluny l'espasa;
un abraç de pau per tots.

Quan la sang et bull malsana,
vina prop del Sagrament:
Ell apaga la flamada
i fa el cor més transparent.

A la taula del bon Pare
la fillada, alegrement,
acudeix a saciar-se
d'esperança i llum ardent.

Fes-ne part, també, al més pobre
del teu pa i felicitat,
que del món a la gran taula
igualmente tots som germans.

*CANT DE SORTIDA**Tornada*

Jo crec en l'amor,
Jo crec en la pau:
en vós crec, Senyor,
que tots estimau.
Jo crec en l'amor,
jo crec en la pau:
donem-nos la mà
que tots som germans.

Estrofes

I

Crec en la flor on s'hi amaga
un tresor de força viva;
crec en la fràgil potència
de l'infant sense mentida.
Crec en les formes amables
i en la mà estesa que invita.
Crec en la felicitat
d'estimar-nos sense mida.

II

Crec en la gota d'aigua,
crec en tot el que és humil;
crec en la força del tendre
i en els estels de la nit.
Crec en l'amor sense terme
i en el perdó i l'alegria.
Crec en la felicitat
d'estimar-nos sense mida.

III

Crec en l'abraç a tothom
i en la llum d'un dolç somriure.
Crec que tots som fills del Pare
i és de tots el pa i la vida.
Crec en la festa del cel,
que és el premi de qui estima.
Crec en la felicitat
d'estimar-nos sense mida.

conversa amb:

francesca ensenyat

Tres dies després d'haver llegit el diari «Última Hora» del 25 de setembre passat, vaig dir a Francesca, davant d'un grup d'amics: «El comentari que he llegit del teu llibre, no m'ha convençut». Respongué un amic del grup, un que en sap molt, però molt, d'aquestes coses: «El comentari no deia res del llibre. Per altra banda, no es tractava de convèncer ningú». I tenia molta raó.

Poques setmanes després, he fet una xerradeta amb Na Francesca. Èrem a les vespres de la presentació del llibre, que es feu en el Cercle de Belles Arts, a Ciutat. De la conversa tinguda, del què conec de l'autora, endemés dels poemes de *Ciutat de l'Hora-baixa*, i per conèixer prou bé, em sembla, Na Francesca mateixa, he volgut fer aquesta conversa. I, com que quan es publiqui, si es publica a la fi, ja s'hauran dit coses del llibre, vull advertir que «tota semblança serà pura coincidència». És la veritat neta. Sense pretensions de voler convèncer ningú.

La publicació del llibre, tan si volen com si no volen, és una fita a subratllar dins la petita història del petit Port de Pollença. Record dues publicacions fetes des d'aquí, però tots dos autors eren residents, no fills de la localitat: Mn. Torres Gost, avui Iltre. Degà de la Seu, de qui es publicà l'assaig biogràfic *Mn. Costa i Llobera* (núm. 11-12 de «Les Illes D'Or»), i N'Andreu Verger Cardona, autor del recull de poemes castellans titulat *Rosas en la Noche* (Gràfiques Miramar, 1965, amb dibuixos de Fornés). Malgrat sia, el meu entendre, una fita, em sembla que no se li donarà la deguda importància. Tant se val. Potser tampoc no hi hagi per

tant, encara que a mi m'ho sembli.

Quan li vaig demanar a Na Francesca què sentia davant del seu primer llibre de poemes, ja en lletra d'impremta, em contestà:

—No res.

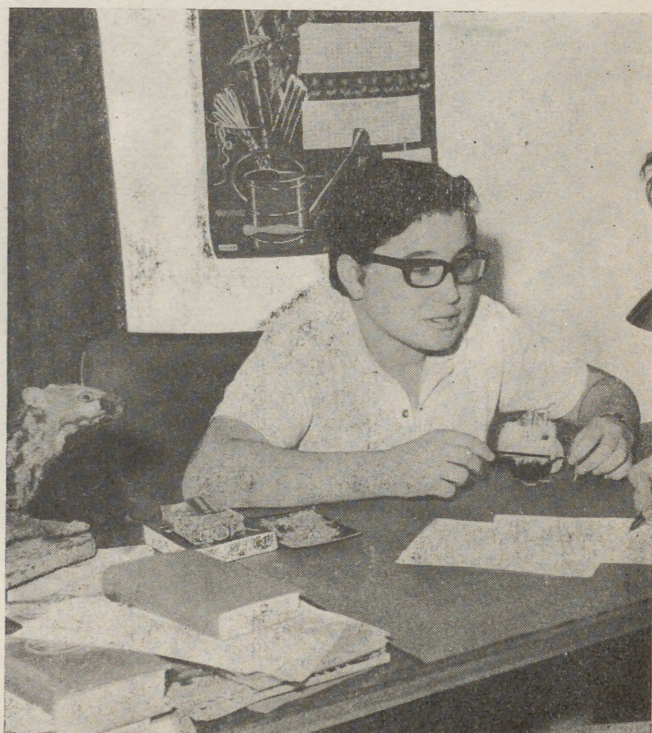
M'ho digué tota seriosa. Però jo crec que, en el fons, li dringava un cascavellet d'alegria.

A la segona pregunta, de si el llibre era o no era un missatge, em respongué:

—No sé si ho és. Pretén ser-ho, perquè, en efecte, està escrit per a un determinat grup de persones. El que és una llàstima és que l'efecte de la lletra impresa no sigui tan efectiva com ho és l'anestèsia. I que consti ben clar que no vull anestesiar ningú.

Una veritat ben grossa, que ens prova la lucidesa d'una mentalitat jove d'avui. Conforme que no és cap cosa nova. Ho ha dit molta gent: Díaz-Plaja ho diu en el seu llibre *L'ofici d'escriure*; Vicenç-M.º González-Haba ho comentà indirectament en un article que titulava *Desgana de lectura...* I tants d'altres. Tal vegada un dels motius sigui que n'hi ha molts de refractaris a tota cosa escrita en la nostra llengua. Com si en la nostra llengua no hi hagués manifestacions literàries de projecció nacional i de projecció universal.

Per a concretar la segona pregunta, vaig demanar a Na Francesca si aquest determinat grup de persones és, senzillament, el grup minoritari-literari.

Francesca Ensenyat

—Per a aquest grup precisament, no.

Com veim, Na Francesca apunta cap al poble. En aquest cas, em sembla, caldrà caminar molt per arribar de veres al poble. No hi ha volta de fulla. Haurem de començar per les escoles de Primer Ensenyament. Ara que el *Llibre Blanc d'Educació* pareix que ens obri les portes, potser siqui l'hora de començar de debò.

Jo volia que Na Francesca em resumís el missatge que, segons ella, s'inclou en el seu llibre.

—No en puc fer un resum. Em sembla que cada vers i cada poema poden ésser un missatge.

Na Francesca està molt nerviosa. No sé per què. Si per l'entrevista mateixa o perquè ella em troba a mi allò que en diuen «un poc massa pastat». Li he regalat una capça de tabac «Cumbre» i fuma cigarretes una darrera l'altra. S'aixeca. Mira per la finestra. M'envia una ullada de microscopi. S'asseu... Pensa en la pregunta que li he fet sobre el motiu del naixement de *Ciutat de l'Horabaixa*.

—Va néixer en un moment crític de la meva convivència amb un grup d'amics. Era un temps en que consideràvem, —«com que teníem totes les tares d'una religió de dos mil anys i d'una Humanitat molt més antiga»,—, que havíem de fer qualque cosa d'aquestes que la societat en diu positives. Va ésser un llibre com hagués pogut ésser alguna altra cosa concreta... un arbre, un dibuix...

Ara que diu d'un dibuix. Cal advertir-ho: els dibuixos del llibre em semblen molt bons. Tal vegada no ho siguin tant com dic, però, què voleu!, a mi m'agraden ferm. Al final em parlarem.

He demanat a Na Francesca si es considera influenciada per uns autors poètics determinats. És clar que es tracta d'una pregunta tòpica, però hi esqueia. I ella, pegant-me una forta ullada, n'ha sortit amb un passí de mestre, com si hagués toreat moltes vegades.

—Conscienment, no. En tot cas, ho han de dir les altres persones.

Insistent, li deman si té més influència de la prosa llegida o de la poesia.

—No he parat esment en pensar-ho.

Un altre cop de martell, encara, quan li deman si prefereix llegir prosa o poesia. Aquí la resposta és subratllada per la mateixa entonació de veu.

—Poesia.

I abans que se n'adoni, li deman quins poetes prefereix, però volgué pensar-s'ho. A la fi em diu:

—Lorca, Pere Quart, Celaya, Walt Whitman, Ferrater, Raimon, Espriu,... Els poetes nostres i... d'altres que ara no record. Ah, sí! Una cançó popular del segle XIV.

I que hi està de nerviosa aquesta allota! No té sossec, ni para de fumar. Diu que aquest tabac és molt bo. Com me mira! Jo li deman pel segon llibre.

—El segon llibre de poemes s'escriu. Per a quan, no ho sé. Ara me'n vaig a Barcelona a estudiar medicina. Ja en parlarem.

Quines paradoxes té la vida! No ho troben? Una persona que llegeix amb avidesa tanta literatura i que li agrada la poesia més que res, se'n va a estudiar medicina! No hi tenc res a dir. Ja sé que no és el primer cas ni serà el darrer, però no deixa d'ésser una paradoxa.

Amb motiu d'aquesta anada a Barcelona, li he demanat si els estudis universitaris seran un parèntesi en aquest segon llibre que em deia. Ella, tota convençuda, em diu:

—No em preocupa gens ni mica que ho sigui o no ho sigui.

La conversa que hem feta no estava gens preparada, quasi bé, mentre fumàvem, l'hem improvisada xano-xano. Potser no hagi sortit allò que en diuen una entrevista interessant. A fi de comptes, tampoc importava massa. I així i tot, si ho miram bé, la dotzena grossa de respostes de Na Francesca ens confirmen el que

diu el prologuista de *Ciutat de l'horabaixa* —encara que qualcú no s'ho hagi cregut—: «A més a més del do de l'expressió apunta el do de la lucidesa». Jo crec que n'hi ha molts que escriuen, no de dasset anys ni de vint-i-set, i no tenen, ni de molt, l'agudesesa que traspua la nostra primerenca autora.

Possiblement Na Francesca s'inflí un poc quan em llegendesqui, però confii que té el cap prou clar per a prendre-ho tranquil·lament, sense fer-ne escarafalls.

Pels fets d'haver nascut a Mallorca i escriure en mallorquí-català, o català-mallorquí —tant hi ha d'aquí allà com d'allà aquí—, és innegable que Na Francesca és una continuadora de l'Escola Mallorquina. Ara bé, perquè sé que és una bona lectora, sense fronteres endemés, i per l'execució dels poemes, sobretot, ni parlar-ne.

No hi ha dubte que és prest per a fer-ne un judici crític rigorós, però la mostra del llibre, tampoc hi ha dubte, no pot ésser més esperançadora. Per altra banda, em sembla que el prologuista ho diu ben clar: «El poeta, tanmateix, ja hi és. Vull creure que creixarà i s'afermerà». Na Francesca ho diu, amb lucidesa, en els seus poemes de *Ciutat de l'horabaixa*: «Petits monstres de mi, ja papallona. / No us refieu de mi excessivament. «...I amb els caires dels dits tacats de tinta, / que lluny em trob de la retina primària de la innocència».

Per acabar, li vaig demanar si volia dir qualque cosa que no li hagués preguntat:

—Maldament N'Antònia Vilà no s'ho empassi: Tenc un alt concepte de l'amistat.

Resposta que m'obligà a demanar-li si em sabria definir aquest alt concepte. I ella em digué:

—No m'atrevesc a fer-ne una definició. És molt complicat.

Li vaig dir que a mi no em semblava gens complicat. El que passa, crec, és que nosaltres el complicam. I tant com el complicam!

N'Antònia Vilà dibuixa prou bé. Jo crec que dient que el dibuix i el poema, en aquest llibre, se complementen fent-ne tot u, ja estaria dit tot. En total mitja dotzena de dibuixos: cinc a l'interior i un a les tapes.

N'Antònia també és una allota que comença. I també se'n va a

estudiar a Barcelona. N'Antònia, que estima molt tota manifestació artística, i s'inicia amb el dibuix com veig, també s'afermerà més endavant.

Jo veig el sol com s'abaixa —a les portades del llibre— banda enllà de la ciutat. El sol canviant de cara i tornant-se cada vegada

més petit com més horabaixa es fa. Tot amb una original senzillesa i netedat de línia.

I així els altres dibuixos interiors, a on es consegueix una senzillesa completa d'expressió, de traducció gràfica del poema representat.

Antoni SEGUI I BENNASSAR

Tothom a Mallorca

- *per respondre a la Missa*
  - *per comprendre la Missa*
- ha de tenir el nou*

ORDE DE LA MISSA

LLIBRE DELS FEELS

Edició immillorable.

A dues tintes.

Introduccions catequètiques

Preu: 5 pessetes

*¿Voleu un bon Almanac
en mallorquí?*

Demanau

ALMANAC PER A L'ANY

1970

editat per la «Fundació

Mn. Cosme Bauçà»,

de Felanitx.

Bar restaurant de Lluc i Hostal de la Font Coberta

Dos llocs pulcres i econòmics al servei dels pelegrins.

Cuina especial espanyola i francesa.

Salons esplèndids on hi són servits amb

PULCRITUD I ECONOMIA TOTA CLASSE DE DINARS, BERENARS, REFRESCS, etc.

També s'hi preparen, si ho demanen, dinars per a EXCURSIONS, berenades, etc.

En un i altre lloc, servei de BAR - Serveis especials per a Noces i Comunionis.

NOTA. —Per a grans banquets de noces, comunions, reunions, etc., convé avisar amb 48 hores d'anticipació.

RESTAURANT DE LLUC - Tel. 9

ALACIUTAT DELS LLIBRES

Paolo Caruso:

CONVERSACIONES CON LÉVI-STRAUSS, FOUCAULT Y LACAN

Colección Argumentos, 5

Ed. Anagrama. Barcelona, 1969.

Aclarir i penetrar en el significat i la transcendència d'un bon tros de la reflexió filosòfica d'avui, tot seguint els camins del saber humà, tan sovint divergents, és una bella tasca vers la qual ens duu de bracet aquest insigne escriptor italià que és Paolo Caruso.

Bon coneixedor i amic d'eminents figures intel·lectuals dels nostres dies, que van de Jean-Paul Sartre a Simone de Beauvoir, ha aprofitat l'ocasió d'entrevistar molts d'ells, extractant així i donant cos al pensament llur; més aviat atrapant aquest pensament en el replec de les mateixes manifestacions que no pas acarant-s'hi en discussions. D'aquí l'aplec d'una sèrie d'aquestes entrevistes amb tres eminents figures que són Claude Lévi-Strauss, Michel Foucault, i Jacques Lacan. El primer — Lévi-Strauss, nat a Brusel·les el 1908—, membre d'acadèmies holandeses, americanes i noruegues, ensenya etnologia a l'«École Nationale des Hautes Études», és titular d'Antropologia social al «Collège de France» des de 1959, co-director de la revista *L'Homme* des de 1961, i autor del llibre *Razza e storia* publicat en 1967. El segon —Foucault, nat a Poitiers en 1926—, ha professat filosofia i filologia a Tunís i a altres universitats franceses, col·labora a les revistes de cultura *Tel Quel* i *Critique*, cuida amb Gilles Deleuze de l'edició francesa de les obres de Nietzsche, i és autor del llibre *Les mots et les choses* publicat en 1966. El tercer —Lacan, nat a París en 1901—, home dotat d'una gran cultura, psicoanalista, professor d'alta medicina, ha reunit en 1966 el material més essencial dels seus seminaris i lliçons i ha seleccionat conferències i articles escrits durant més de trenta anys de treball, per fer-ne un llibre de més de 900 pàgines, i dirigeix des de 1968 la revista *Scilicet*.

F. Serra Cantarell ha cuidat d'aquesta versió castellana pulcrament impresa per l'Ed. Anagrama de Barcelona.

M. G.

Lawence Durrell:

JUSTINE

Col·lecció Tròpics

Aymà, S. A. Ed. Barcelona, 1969

Lawrence Durrell, nascut a les Índies en 1912, és introduït per primer cop a Espanya amb la publicació d'aquesta obra seva, *Justine*, que l'experta ploma de Manuel de Pedrolo ha anostrat al català i l'Ed. Aymà ha publicat esplèndidament.

Durrell, poeta, novel·lista, dramaturg, viatger, portà una vida errant per Grècia, Egipte, Rodes, Argentina, Belgrad, i Xipre, fins a establir-se a França, ja als seus quaranta-quatre anys.

Com a novel·lista, el seu estil és brillant, abassegador, i posseeix uns extraordinaris dots i recursos en l'art de narrar, que el duen, per situacions dures i violentes, a prendre-us sempre dins un filat de sorpresa; tanta és la força i l'abrivada original del seu tremp i la seva ploma.

Hem d'agrair a l'Ed. Aymà, que no plany esforços per introduir als nostres Països tantes joies de la literatura universal, aquest fet de posar-nos a les mans una obra tan representativa de Lawrence Durrell.

M. G.

Francesc Serra de Gayeta:

SOR FLOR RICOMANA

Pollença, 1969

El nostre amic Francesc Serra de Gayeta d'Aspre, bon devot i enamorat de Mallorca, que estudia a les fonts vives dels documents i estima a través de la seva llengua, ha publicat una conferència que llegí en el saló d'actes de l'Ajuntament de Pollença. En ella hi estudia una interessant figura femenina, Flor Ricomana —vídua de Bernat Oltzina—, qui juntament amb Na Dolça i Na Simona, fundadores del Monestir del Puig de Pollença, s'endinsen en les albes de la Reconquesta. «Tres noms —diu— que ens pareixen llunyans, molt llunyans, com a trets d'una rondalla, d'una emotivitat quasi infantil, que fins i tot ens ha fet dubtar de que hagin pogut existir». Tot d'altres noms il·lustres, pertanyents al nostre efí-

mer Reialme dels segles XIII i XIV, senyoregen al llarg d'aquest treball, perfilat amb amor i perícia, dens, suggerent, escrit en un mallorquí suculós, regalimant. Algun castellanisme escadusser, escolat, potser, dins un estil viu i natural, no aconsegueix enterbolir la gràcia d'aquests fulls, l'edició dels quals acaba de patrocinar la Corporació Municipal de Pollença.

Encapçala l'edició un retrat de Sor Flor Ricomana, del pintor Joan Miralles.

M. G.

Barrington Moore, Jr.:

PODER POLÍTICO Y TEORÍA SOCIAL

Colección Argumentos, 4

Ed. Anagrama. Barcelona, 1969

Barrington Moore és un deixeble i amic personal de Herbert Marcuse, de qui confessa ell mateix haver après una bona part de la filosofia i de la història que formen el seu cabal; i és, sobretot, un estudiós apassionat, mogut per «la formidable excitació que sovint produeix la investigació intel·lectual important».

En aquest recull publicat en anglès per la «Harvard University Press» sota el títol *Political Power and Social Theory* (1958), recull sis assaigs, dos dels quals vénen a ser gairebé la refosa d'unes primeres edicions anteriors. En ells s'hi revela l'home inquiet, posseïdor d'una vasta cultura i d'un intens bagatge filosòfic, acostumat a investigar en múltiples autors i llibres, que s'esforça al mateix temps —tot citant les fonts al final del llibre—, per escriure en un estil planer i assequible per al lector no especialitzat. La seva postura és la del qui lluita contra totes les cledes de l'immobilisme, tot cercant per a l'home d'avui noves llums en l'alba del demà. Política, poder, ciències socials, família, són temes en els quals li agrada d'aprofundir i treure'n anàlisis que si ens porten a conclusions discutibles —ben discutibles, potser—, hem d'agrair-li, en canvi, que les duguí a la taula del col·loqui, invitant-nos a reflexionar i a revisar els nostres esquemes mentals.

Una versió castellana, ben cuidada, de José R. Llobera.

M. G.

Una audaç teoria sobre el «Quixot» defensada a punta d'enginy i d'erudició

per Miquel Angel RIERA

Una sorprenent i original exègesi del «Quijote» acaba de sortir a llum, gràcies al pacient i minucios treball investigador i a la penetració perspicaç d'un autor mallorquí, de Manacor, Guillem Morey Mora.¹ Un gruixat volum, de quasi bé quatrecentes pàgines, tot just sortit d'impremta, conté la teoria, tota desxonjada audàcia, del nostre autor, cridada des d'ara, sens dubte, a commoure fundament els medis cervantins: segons ella, i això ho diu literalment el títol, el Greco, el pintor, és «personatge i autor secret del Quixot».

L'autor, un cop va entreveure la besllum reveladora d'alguna paraula que el sorprengué fecundant-lo, un cop agafat, el fil que l'havia de dur al cabdell de la tesi «escandalosa», s'entregà al llibre i, més que llegir-lo, el va gratar. La tasca, obsessiva i d'eficàcia més aviat problemàtica, era exemplar per partida doble si es té en compte que era realitzada a un país, com el de la nostra Illa, on no hi ha, que jo sàpiga, l'empemta que suposa una tradició d'investigadors literaris prou espessa i condicionadora.

No vol entrar, qui això firma, dins el camp propi de la crítica especialitzada, però sí vol deixar ben clara la seva convicció de que —encertada o no la seva tesi— és, aquest, un llibre important. No es tracta, certament, d'una «boutade» com, de primera impressió, pot esser interpretada una teoria tan revolucionària. Pel contrari, la lectura del llibre du el lector a una convicció inamovible: la de que En Morey Mora ha sabut llegir l'obra immortal amb un tercer ull, desentelant dotzenes i dot-

zenes de passatges obscurs, d'insinuacions, d'acròstics, de símbols i sobreentesos que, segons demostra, omplen el llibre. No és, la de lligar el Greco amb el Quixot, una forçada tesi apriorística, sinó que s'hi arriba per un camí deductiu realment seductor. El lector, a mesura que avança en la lectura del llibre, va posant peu fiter dins la creença de que l'autor «sembla» que té la raó. No es tracta, fàcil és suposar-ho, d'una demostració matemàtica inqüestionable, sinó d'una torrentada de petites argumentacions que interessin lo primer, aficionen després, i acaben aconseguint un grau d'evidència molt proper al camp per on creixen les conviccions.

El prologuista, l'il·lustre professor i filòsof Adolfo Muñoz Alonso, diu: «La originalidad de este libro —que así es siempre la originalidad auténtica— no reside en la satisfacción cumplida de una respuesta intocable, sino en la tajada de luz que el asombro atesora en la alacena del hogar en la que el hombre cultiva los gérmenes dormidos». «Quede bien claro —éste es al menos nuestro parecer— que el libro de Morey Mora no pretende explicar los subentendidos de la obra cervantista, sino esclarecer los sobreentendidos que alientan en ella. Todos los contemporáneos estaban en el secreto, cuando el secreto era algo así como un secreto de Estado y de Religión, al que se entregaron con voluptuosidad reprimida». «He vuelto a los textos de los más ilustres intérpretes del Quijote, en un afán de sosiego clásico, ante la originalidad trepidante de Morey Mora. Me apre-

suro a confesar que, con esta obsesión en los ojos, muchas frases de los «filósofos del Quijote» irradiaban una luz más adivinada que entrevista. Al pasar por el agua potable de las páginas de Morey Mora las delgadas láminas candentes de los metales clásicos, la irisación me ofrecía unos vislumbres que nuestro autor se ha atrevido a definir como dominantes».

No és aquest un llibre, per l'audàcia iconoclasta de la seva tesi, del qual hom pugui esperar-ne crítiques entusiastes a termini breu. És, pel contrari, una obra que ha de realitzar una lenta i fonda feina de penetració dins l'ànim dels especialistes, semblant primer un dubte i fendint tal volta després amb una nova convicció: la que porta dins la mà En Morey Mora amb un espectacular desplegament d'erudició.

Su ran del valor com a investigació, el llibre fa gala, braveja, d'esser un cant d'amor al «Quixot», obra que el nostre autor demostra conèixer amb aqueixa minuciositat inversemblant que sols es pot obtenir des de l'angle d'un intens i summe lliurament d'amor.

Vet ací un llibre seriós, important, que es pot recomanar sense cap mena de restricció mental.

1. Guillem Morey Mora: *El Greco, personaje y autor secreto del Quijote*. Pròleg d'Adolfo Muñoz Alonso. Amb nombroses il·lustracions. 370 pàgines. Palma de Mallorca, MCMLXIX.

Cròniques del temps que passa

LA «VIRREYNA»

Amb **Mort de dama** i **Bearn**, aquesta darrera obra de Llorenç Villalonga, **La «Virreyna»** forma un tríptic mallorquí molt interessant. Mai no s'havia profunditzat tant, com en aquest llibre, en la nostra psicologia d'habitants de la muntanya de l'Illa, sobretot del senyoriu, que amb els pagesos han creat el jardí que és aquesta terra.

Tothom s'admira, anant pel Pla o la Muntanya, de que no hi hagi un palm de terra, pràcticament, sense conrar.

Escrita com una crònica —i en part ho és—, la novel·la segueix passa a passa els avatars, durant un segle —finals del devuit, principis del denou—, de la família dels senyors de Tofla, d'on descendeix l'escriptor. Coneix perfectament la matèria i la tracta amorosament. Puc dir que és tan verídica la resurrecció que ha fet d'aquell temps Llorenç Villalonga, que restarà com un testimoni pel temps a venir. Un testimoni amable i fort, a l'ensems, que hem d'agrair els fills de la muntanya.

BÉCQUER:

FE ABSOLUTA EN L'ESPERIT

Enguany s'escaurà el centenari de Bécquer (1836-1870). Amb Gustavo Adolfo Bécquer començà la poesia castellana contemporània, la poesia en vers, però també ell començà el camí del que podria haver estat el poema en prosa, enc que les possibilitats d'aquest no han estat ben aprofitades.

Bécquer arriba al cor dels joves, però els lectors de més edat

senten, quan llegeixen els seus poemes, l'evidència del buf de la inspiració i la tendresa d'un home amb una sensibilitat que arriba al límit de l'absolut, com s'esdevenia en Chopin.

Un resta admirat, llegint la seva biografia, que dins una vida tan curta i tan plena de contrarietats, hi hagués lloc pel treball, per l'obra perfecta de la inspiració, per les tasques enutjoses amb què guanyar-se la vida, per la divagació i per l'ensomni; essent aquestes dues darreres coses, per ventura, les ocupacions més plenes de fruits saborosos, puix que els ocis de Bécquer estigueren mesells d'obres de gran alçada espiritual.

CULTURA FONAMENTAL

Quan tornava de París, el meu veïnat de butaca, un francès que volava a les Balears, vegent que llegia el llibre de Lamivel sobre Grècia, respectuosament me demanà si me sabia greu conversar un poc. Me volia demanar si a les Illes, com a altres indrets de la Mediterrània, hi havia càtedres d'estudis clàssics.

—Com no sia a l'ensenyament secundari... —li vaig dir.

—I a la Universitat?

—Estam començant un assaig d'Universitat a Mallorca.

—No hi escauria una altra escola d'estudis clàssics?

—Certament, encara que, per dissort, la tradició no existeix; s'hauria de crear.

—És un temps de crisi pel clasicisme...

—Però aquest és fonamental.

Quan arribarem a Ciutat ens acomiadarem, contents tots dos de coincidir en l'opinió sobre un tema tan essencial per la cultura en general i per la nostra en particular.

L'ESPERANÇA, ENCARA

No ha acabat de mantenir-se viu l'extrany plaer que els lectors de poesia, de la més selecta poesia, gaudiren fa quinze anys, quan veren publicats en un sol volum les **Poesies completes** de Clementina Arderiu (Ed. Selecta).

Aquella compilació era rigorosament necessària. No pocs dels llibres de Clementina Arderiu eren pràcticament inaccessibles per als lectors de postguerra. El concepte de «poesies completes» era, aleshores, ben relatiu.

Als set anys d'aquesta edició rebia el premi de **Ossa Menor** pel seu llibre **És a dir**, i suara li acaben de publicar les meritíssimes Edicions 62 el seu sisè llibre de versos **L'esperança, encara**.

Salvador Espriu, en el pròleg de les **Poesies completes** deia: «Clementina ha sabut realitzar això tan difícil que és viure poèticament, perquè ha volgut sempre donar i servir i ha pogut escriure una delicada poesia clara, per al gaudi i l'alliçament de tots nosaltres». I Miquel Dolç subratlla aquests mateixos conceptes diguent que la intenció de la frase es converteix en ironia si pensau entre quina discrepància d'escoles s'ha mantingut intacta la poesia de Clementina Arderiu.

M. C.

rosa dels VENTS

DE MALLORCA

NOTICIARI CULTURAL

• El bolletí que com a separata de la revista CORT es venia publicant quinzenalment amb el títol DOS TRESORS DELS AVIS, a partir del seu número XIX —corresponent al 15 d'octubre passat— ha canviat el seu títol pel de FUNDACIÓ CULTURAL TRESOR DELS AVIS. En aquest número s'hi publica un Avant-projecte d'Estatuts per a la Fundació Cultural «Tresor dels Avis», que consta de 9 capítols amb 38 articles a més d'un extens preàmbul. En aquests capítols s'hi tracta dels **Noms i fins**, de la **Formació del Consell**, del **Fons de l'Entitat**, de l'**Administració**, de la **Comissaria d'activitats**, del **material arxivable**, dels **Arxius Insulars**, dels **«Aplecs»**, i de la **Modificació dels Estatuts i dissolució de la Fundació**.

El soci iniciador d'aquesta Fundació és don Andreu Ferrer i Ginnard, folklorista benemèrit, i en una lletra de convit s'adreça a tots els amics perquè enviïn llur adhesió com a **col.laboradors** en el sector folklòric o bibliogràfic, o bé com a **protectors** (amb dret a rebre el **Bolletí informatiu**). Aquests darrers deuran contribuir amb un donatiu anyal no inferior a cent pessetes, per tal d'ajudar a les despeses de la **Fundació**. La La llar d'aquesta Entitat radica provisionalment al carrer d'Aragó, 334, 1er, PALMA.

• Campanet no se descuida de commemorar cada any l'aniversari de la mort del seu il·lustre poe-

D'EIVISSA

ALGUNS LLIBRES A L'HORITZÓ

L'any vinent podria ser un any fecund per a la bibliografia eivissenca. Tal vegada, però, caldrà un període més llarg per a la publicació dels llibres que ja s'han escrit, s'escriven o es preparen per autors forasters o d'Eivissa i que prenen l'illa com a tema únic o parcial. Dues organitzacions semblen decidides a portar endavant l'empresa, sempre cara i compromesa, de l'edició de llibres eivissencs. Els «Amigos de Ibiza» es proposen publicar una col·lecció de llibres, no massa extensos, sobre Eivissa i Formentera, amb el títol de «S'Espalmador», una illa petita situada entre les dues Pitiuses majors. Ja s'han decidit alguns títols i qui n'ha de ser l'autor. Creim que el primer volum que sortirà serà una antologia de la poesia eivissenca, a càrrec del jove poeta Isidor Marí. Sabem que l'antologista, tan ben escollit, ja té molt avançada la seva feina, que es limitarà a la poesia en la nostra llengua. Aquesta limitació darà unitat i sentit a l'aplec i mostrarà l'orientació de l'autor cap a l'arrelament i un determinat camí a seguir. Tanmateix, deixarà fora d'un àmbit ja ben reduït un poeta com al-Sabini, d'una banda, i, de l'altra, l'obra completa de Jacint Aquerza i de J. M. Cardona i quasi tota l'obra d'Enric Fajarnés i de Francesc Mayans, noms força importants. Es tracta d'un llibre que feia bona falta, i no dubtam de l'encert d'Isidor Marí i de l'èxit de l'obra. Ens sembla molt útil, a més, que els escriptors joves acceptin les noves responsabilitats i manifestin els seus criteris i punts de vista.

L'«Institut d'Estudis Eivissencs» no és, evidentment, un centre cultural nou, però ara dona senyals d'un cert deixonament, després d'uns anys de son profund. Fou creat amb un nom que suposava unes forces superiors a les reals, un nom exigent que sempre va estar més d'acord amb les pretensions que no amb els fets. Amb tot, l'«Institut d'Estudis Eivissencs», en la seva primera etapa de vida, va fer, per bé que en un sol aspecte de les activitats que es proposava, una feina ben positiva; ens referim a l'aspecte de les publicacions. En aquest sentit, continuà la publicació d'una revista que heretà de la «Societat Ebusus». És cert que aquesta revista, «Ibiza», que en la seva primera època arribà als vint-i-nou números, morí, després de sis números més, entre les mans de l'«Institut d'Estudis Eivissencs». Ja sabem, però, que hi ha moltes revistes que encara han durat menys. Els números, bastant interessants, s'anaren espaiant i a la fi un dels espais de temps es prolongà tant que encara continua. Molt més important fou la publicació de llibres. L'«Institut d'Estudis Eivissencs» reedità *Santa María la Mayor* (1951), d'Isidor Macabich, i edità per primera vegada, a partir de 1955, els volums que mancaven a la seva *Historia de Ibiza*, és a dir, *Antigüedad*, *Siglo XIX*, *Corso* i els dos toms de

D'Eivissa...

Costumbrismo. També publicà dues obres molt notables d'altres autors, ben diferents l'una de l'altra. Parlam de *Viaje a Ibiza* (1958), d'Enric Fajarnés Cardona, i de *La triple muralla de la Ibiza árabe* (1962), d'Antoni Costa Ramon. Aquest fou, doncs, el camp on es mostrà eficaç l'«Institut d'Estudis Eivissencs»; el mateix creim que succeirà en la seva revifalla, la primera manifestació de la qual és, en efecte, la represa de les publicacions. El primer llibre que sortirà serà *Evolución reciente y estructura actual de la población en las islas Baleares*, del mallorquí Bartomeu Barceló. Per a l'empresa ja es compta amb les necessàries subvencions, la principal de les quals procedeix, com sempre, del «Patronato José María Quadrado»; el nostre Institut, com altres de semblants, depèn d'aquest Patronat. Per a més endavant es preparen noves publicacions. Molt útils i interessants seran els estudis de geografia eivissenca, a càrrec d'un distingit catedràtic català. La categoria científica de l'autor, la seva llarga vinculació a Eivissa i la manca de bibliografia sobre la matèria faran del llibre en preparació un succés per tots conceptes remarcable. I encara tenim notícia d'un altre ambiciós projecte, dins les publicacions de l'Institut i en relació o sota l'impuls d'un altre centre cultural eivissenc. Es tracta d'un llibre que comprendria una nombrosa sèrie de treballs sobre els vint-i-sis segles i escriu d'història eivissenca, escrits per diferents autors, alguns amb obra coneguda i uns altres que tot just comencen a treballar en el camp de la nostra cultura.

Dins l'any qui ve, veurà segurament la llum el volum cinquè —l'últim— de les obres completes d'Isidor Macabich, que publica l'Editorial Daedalus amb el patronat de l'Ajuntament d'Eivissa. Aquest volum comprendrà l'obra poètica i en general més literària de l'historiador eivissenc. És un llibre ben esperat, però ara, en aquesta crònica i en referir-nos als llibres que apunten a l'horitzó insular, volíem esmentar principalment les activitats editorials, noves o repeses, d'aquestes dues organitzacions, «Amigos de Ibiza» i «Institut d'Estudis Eivissencs», activitats destacades darrerament entre les altres que puguin desenrotllar.

M. VILLANGÓMEZ LLOBET

De Mallorca...

ta Mn. Llorenç Riber. Enguany aquesta commemoració ha tingut lloc el 26 d'octubre passat, amb una solemne missa en sufragi de la seva ànima. Hi predicà Mn. Rafael Juan, Ecònom de la parròquia del Pont d'Inca, qui en vida de l'alt poeta s'honorà amb la seva amistat personal. A les 12, en acabada la missa, hi hagué un acte literari, amb intervencions del jove poeta Damià Ponç, de don

Josep Reinés i de l'esmentat Mn. Rafael Juan.

● Els dies 21 i 23 d'octubre passat foren donades unes conferències de prehistòria mallorquina per don Guillem Rosselló Bordoy, sota el patronatge de l'Escola de Turisme del Mediterrà. En la primera, tractà sobre el coneixement de la prehistòria mallorquina, i en la segona sobre Mallorca i el seu ambient durant la prehistòria.

● El 25 d'octubre passat i amb motiu de la celebració d'uns Jocs Florals de Nostra Senyora del Port a Barcelona, que tingueren lloc al Palau de les Nacions de Montjuïc, hi va ser premiat el nostre amic poeta Mossèn Bartomeu Guasp, pel seu recull de poemes **Quadrets de la Mallorca autèntica**.

● Amb motiu d'uns certs debats periodístics sobre si la futura Universitat de Palma s'ha de dir Mallorquina o Balear, el nostre amic Miquel Marquès i Coll, director del SOLLER ha escrit en un article editorial del dit setmanari alguns conceptes a tenir en compte. Davant l'apatia de menorquins o eivissencs —altrament ben comprensible— que no acabin de veure l'avantatge que els pugui suposar un desplaçament a Mallorca per estudiar-hi, enlloc de fer-ho a Barcelona, ell retreu els vells recels d'aquestes Illes respecte a Mallorca, i diu que «uns llargs anys de convivència dels estudiants que es desplacen a Mallorca podria crear aquesta germanor que hauria d'existir entre els illencs i fer d'aquestes terres fragmentades una sola regió amb un mateix anhel de progrés, uns interessos comuns i una única personalitat».

● El P. Guillem Mateu, M. SS. CC., Doctor en Ciències Biològiques i President de la Societat d'Història Natural de les nostres Illes, ha pres part en el **I Simposi Internacional sobre Zoofilogènia** que es celebrà a Salamanca els dies 13 al 17 del passat mes d'octubre. Uns setanta-cinc professors i investigadors d'Universitats i centres oceanogràfics d'Europa i d'Amèrica s'hi han reunit per a l'estudi de la vida, el seu origen, evolució i parentiu entre els diversos grups animals, fòssils i vivents.

El Doctor Mateu hi desenrotllà la ponència **El polimorfisme ontogènic dels Foraminífers Peneroplidae en relació amb la sistemàtica i filogènia llur**. Un estudi sobre els protozous o animals microscòpics del mar, que l'autor

Missa "Fraternitat i Joia"

—
Edició
CANT I ORGUE

—
Se ven a les
Llibreries
i Cases de
Música
i a la
Cúria Diocesana
de Mallorca

—
l'acompanyament rítmic
complet podeu demanar-
lo a la COMISIÓ DIO-
CESANA DE LITÚRGIA

ha duit a terme en el Laboratori Oceanogràfic de Palma, on hi treballa com a membre de l'Institut Espanyol d'Oceanografia.

● Per iniciativa dels alumnes de la Facultat de Filosofia i Lletres s'ha celebrat a l'Aula Magna de l'Estudi General Lul·lià una sessió d'homenatge a Miquel Forteza, amb motiu de la seva mort. Ha tingut lloc el 21 de novembre

darrer, amb una presentació de Bàrbara Florit, Delegada de la Facultat. Francesc de B. Moll hi parlà sobre **Miquel Forteza, president de l'Obra Cultural Balear**; Josep Maria Llompарт sobre **Miquel Forteza, poeta i literat**; i Miquel A. Llauger sobre **Miquel Forteza, enginyer**. El parlament del senyor Moll, que es trobava ausent per malaltia, fou llegit per don Miquel Duran i Ordiñana.

DE VALENCIA

EL V CENTENARI DE JOANOT MARTORELL

Es pot dir que l'activitat cultural valenciana darrerament gira entorn del 5è centenari de la mort d'En Joanot Martorell. El seu **Tirant lo Blanc**, en l'edició de la Biblioteca Breu de Butxaca ha tingut un èxit de venda vertaderament insospitable; la qual cosa és ben digna de celebrar, sobre tot en aquesta ciutat, on sembla que s'han produït les majors vendes.

Ara, després de l'ensopiment de l'estiu, interromput per l'ensopiment dels Jocs Florals, en recomençar el curs, l'Ateneu Mercantil, que de poc ençà ha après de tenir en compte la nostra cultura, ha organitzat una sèrie d'actes, principalment conferències, però també el descobriment d'una placa al carrer de Joanot Martorell per a tornar-li el seu vertader nom, que esdevingué «Juan Martorell» a l'any 1940, sense saber, com digué a la seva conferència el mestre Sanchis Guarner, si era el carrer d'un diputat per Llúria o el d'un futbolista.

Del llarg cicle de conferències se n'han donades dues. La primera fou a càrrec de Dámaso Alonso (aquesta en castellà), director de la **Real Academia de la Lengua Española**, catedràtic que fou a València i bon coneixedor de l'obra de Martorell. Parlà del realisme a la literatura de mitjan segle XV. Amb la seva característica facilitat de paraula i encativament del públic donà una magnífica visió d'aquest realisme en la literatura, característic del trànsit del segle

XV, que no reapareix fins al segle XIX. Estudià les connexions entre **El Arcipreste de Talavera**, **Spill** d'En Jaume Roig, **Curial e Güelfa**, el **Tirant** i les obres franceses **Les quinze joyes de mariage** i **Le petit Jean de Saintré**. Afirmà que el **Tirant** no és un llibre de cavalleries, per bé que n'hi haja moltes; és una novel·la moderna plena de particularismes delicadament minituaristes.

La segona conferència, de Sanchis Guarner, tractà sobre **Ideologisme cavalleresc i societat burgesa a la València del segle XV**. Amb la perfecció que els mallorquins li coneixen (la seva llarga estada a Mallorca al costat d'En Moll), donà una visió claríssima de la societat valenciana d'aquell temps, amb tots els condicionaments que pogueren influir sobre Martorell. Definí clarament l'ideal cavalleresc, no sols de la noblesa, ben influït per la conquesta de Nàpols per Alfons el Magnànim, mentre la burgesia prenia força cada vegada més, en la primera ciutat catalana d'aquell temps, car duplicava els habitants de Barcelona.

Ara ja ens podem acostar millor al **Tirant**, massa desconegut encara. Dámaso Alonso digué que presuposava que tots els assistents havien llegit el **Tirant**, però no ens és permès defraudar-lo a llarg plaç: s'imposa la lectura de l'obra de Martorell ara mateix.

El Torrèr

DE BARCELONA

L'ESTRENA D'«UNA ROMA PER CÈSAR»

Ja s'han apagat el ressons de les estrenes del Teatre Llatí; puix que, tanmateix, aquí, on hi ha sempre una cosa organitzada, no es dóna a cap esdeveniment una actualitat molt prolongada. I no és estrany. A Barcelona sempre hi ha temes nous que atreuen l'interès del públic: des de la Universitat als festivals de música clàssica o de jazz, dels comentaris del nou Govern a la Setmana de Cine en Color, exposicions retrospectives, cercles de teatre infantil, etc. Hom pot triar, però sovint no té temps ni diners per anar a encalçar totes les manifestacions culturals.

Per això ha estranyat aquí, que l'obra d'En Jaume Vidal Alcover **Una Roma per Cèsar** fos objecte de polèmiques i de repetits articles a la premsa mallorquina. Desconec els emperors d'uns i d'altres, i els punts de vista que s'adueïren, i, per tant, la breu opinió que expòs, ara com ara, està al marge dels estirès i amolles.

Cal dir que les crítiques que es feren a la premsa barcelonina de **Una Roma per Cèsar**, fóren, en la seva major part, desfavorables i que el rebombori que s'organitzà el dia de l'estrena no fou, tampoc,

encoratjador. Hi va haver una mena de joc brut per part d'un sector concret del públic, difícil d'entendre i no gens justificable. (El públic té el dret, i l'obligació, de manifestar obertament el seu desacord amb l'obra. Precisament, un dels defectes del nostre públic és que, segons sembla, no sap, o no en té ganes, o li ve molt costa amunt, generalment, exterioritzar el seu desacord. Bé, en teatre i en altres coses).

Totes aquestes reflexions les faig pensant en l'estrena de **Una Roma per Cèsar**. Perquè el sentit crític i l'objectivitat a l'hora de jutjar, es va convertir en una lulea sense cap ni peus, en el comentari graciós i en el desacord sistemàtic i «a priori» amb l'obra. (O potser amb l'autor? O amb el grup que ho representava? O...? I tots els interrogants que vulguin).

D'entrada puc dir que l'obra em va satisfer i que té els elements necessaris per considerar-la vàlida; i valenta. Que un sector del públic no va entendre l'obra va esser evident. Potser fos per mor del soroll. O pels seus prejudicis en acceptar-la; perquè, irònicament, els contestataris desplega-

ren la seva activitat tot fent-se forts en la superficialitat i conservadorisme de l'obra. Incomprensible. Si no saberen veure la seva intencionalitat, el seu evident paralelisme amb situacions no gens estranyes a nosaltres i la seva actualitat, ja són figures d'altre paner... No és exagerat dir que **Una Roma per Cèsar** fou l'única estrena del Cercle que, aquí i ara, corresponia a la idea del teatre vàlid.

Quant al muntatge cal dir que, generalment, estava d'acord amb la dialèctica que presenta el text, sense concessions fàcils al sensacionalisme que, com he pogut comprovar en altres estrenes, és el que el públic aplaudeix.

Per altra banda, estant com està la situació teatral a Barcelona i a tota Espanya, que una companyia no professional, amb uns actors l'edat mitjana dels quals no passa dels vint anys, estreni una obra com aquesta és digne d'elogi. Si el dilema és no fer teatre o fer-lo segons les úniques possibilitats que es permeten aquí, crec que ens hem de decantar per aquesta segona proposició.

F.B.P.

Electrofil

AISLANTS - CONDUCTORS - TERMOELECTRICITAT

Bartomeu Ferrà, 4 - Telèfon 21 42 55 - PALMA DE MALLORCA

INDEX DE L'ANY 1969

- AULET I SASTRE, Guillem**
El comerç del vi a la sebona meitat del segle
XIX a Felanitx 241
- BALLESTER, Ramon**
Celebració pasqual pel jovent 99
- B[ARCELÓ], F[rancesc] de P.**
Quatre mesos de teatre 153
Per a unes futures jornadas teatrals 191
- BAUÇA I PISÀ, Josep**
Exposicions 22
- BAUÇA, Manuel**
L'esperit religiós de Mn. Costa i Llobera.
Homilia 164
- BERNARD, Jean-Marc**
Veg. **Colom, Guillem** 78
- CABRER I BORRÀS, Guillem**
Tres poemes 319
- CANYELLES I COLOM, Tonina**
Tres poemes 298
- CAPDEVILA, Josep Maria**
Sobre el llibre «Sincers envers Déu» del Dr.
John A. T. Robinson 68
Divagacions vora l'estany 302
- CARBONELL, Rafael**
La «Humanae vitae», d'uns mesos ençà 36
La «Humanae vitae» i la consciència 75
- CARDONA, Osvald**
«Presències i evocacions» de Leandre Amigó 258
- CIFRE, Bernat**
Gentil era la nina 82
Jovent exàmens i terres 264
- COLOM, Guillem**
Des del pregon de la trinxera. Poema de
Jean-Marc Bernard. Trad. 78
Epístola al poeta Josep Carner 102
- COLL I MESQUIDA, Germà**
Notes breus per a una història de la premsa
periòdica a Felanitx 230
- COMPANY SIQUIER, Miquel**
L'esper. Poema 143
- CORTÉS, Gabriel**
El Teatre mallorquí de la Renaixença 292
- CORTEY, Maria Dolors**
Conversa amb el P. Antoni Martorell, T.O.R. 79
- DESCALÇ**
La Universitat que hauríem de voler 121
- ENSENYAT I SEGUÍ, Francesca**
Set poemes 73
Conversa amb Gabriel Janer Manila 196
Veg. **Seguí i Bennàssar, Antoni**: Conversa 324
- GAYA Ferran**
Reflexions sobre la joventut inadaptada 260
- GAYA, Miquel**
Els drets de l'home 5
Un nou bisbe de les Illes 35
El Pas del Senyor 67
Viure amb les nostres diferències 129
Les dues ciutats 159
Mallorca, cara i creu 187
Mare de l'Església 251
La llengua dels nostres pecats 283
Don Miquel Forteza 311
- GRIMALT, Josep A.**
Els escriptors felanitxers de la postguerra 236
- HUGUET, Damià**
Petit balanç. Poema 107
- HUGUET, Oleguer**
Booz i Rut. Poema d'amor amb fons d'es-
pígues 12
- JANER MANILA, Gabriel**
«39 graus a l'ombra», un any després 15
Veg. **Ensenyat i Seguí, Francesca**: Conversa 196
A l'ombra de Nadal 312
- LLOMPART, Gabriel**
Els epígons dels foners balears 42
La claror de la lluernia. Panegíric 144
Alba clara i aigua viva dins les coves pre-
històriques de Mallorca 288
- LLOMPART, Josep Maria**
Reflexions una mica frívoles a l'entorn del vi 17
Aproximació a l'art de Roca Fuster 136
«Els carnissers» de Guillem Frontera 192
L'obra poètica de Marià Villangómez 252
- MANRESA, Joan**
Model Felanitx de poema «Prèt a porter» 235
- MARTOREL, Antoni**
Veg. **Cortey, Maria Dolors**: Conversa 180
- MAS I GIBERT, Xavier**
Recordances incertes 180
- MASSOT, Josep**
Tomàs Aguiló i la poesia popular 104
Un article oblidat de Joan Alcover 160
Barcelona i Mallorca 190
Els mallorquins i la llengua autòctona 314
- MIRALLES I MONTSERRAT, Joan**
Els malnoms 170
Robatoris i bregues medievals 284
- MIRÓ, Joan**
Veg. **Morey, Guillem**: Conversa 166
- MOLL, Francesc de B.**
El meu amic Tirant lo blanc 317

MOREY, Guillem	
El mediterranisme neoclàssic de Pau Fornés	84
Conversa amb Joan Miró	166
MÚRILLO TUDURÍ, Andreu	
La nostra insolidaritat insular	130
OLIVER I FEBRER, Antoni	
Al marge d'un llibre de Mn. Bartomeu Guasp	303
ORFILA, Francina	
Tres notes arquitectòniques d'una Menorca insòlita	199
PAGÈS I DALMAU, Antoni	
Salvament i socorrisme. Fractures	94
PALAU I CAMPS, Josep M.	
El Museu Kröller-Müller a Otterlò	109
Ijmuiden, les escluses i el Velsler	140
Les associacions filandeses d'estudiants	173
L'aeroport de Hèlsinki	255
El Museu Frans Hals, a Haarlem	299
PONS, Eulàlia	
Feble aproximació al fet camperol de Menorca	6
PONS, Miquel	
Mort en Primavera. Conte	255
RAFOLS I CAMÍ, R.	
L'ensenyament sobre la base de la nostra llengua	202
REBASSA, Mn. Gabriel	
Homilia en l'estrena de la Missa «Fraternitat i Joia»	321
REYNÉS, Jaume	
La fuita	13
Celebració pasqual pel jovent	99
RIBOT, Pere	
A Maria Antònia Salvà, poetessa de Mallorca	9
RIERA, Miquel Àngel	
Una audaç teoria sobre el Quixot defensada a punta d'enginy i d'erudició	328
RIERA I MONSERRAT, Francesc	
Notes sobre l'ensenyament a Felanitx	228
ROIG I MONSERRAT, Joan	
Tres poemes	45
SALTOR, Octavi	
El jubileu de Josep Carner	102
SEGUI I BENNASSAR, Antoni	
Conversa amb Francesca Ensenyat	326
SERRA DE GAYETA, Joana	
Tres poemes	169
SOCIES I COMPANYY, Rafael	
Camina, caminaràs. Poemes	188
VICENS, Antònia	
Festa major. Conte	49
VIDAL, Toni	
Tres notes arquitectòniques d'una Menorca insòlita. Fotos	200
VIDAL I TOMAS, Bernat	
Entorn a la ironia. Parlament	194
VIDAL, Llorenç	
El «Dia de la Pau» i el «Dia escolar de la No-Violència i la Pau»	47

La XXXI Conferència Internacional d'Instrucció Pública i l'Educació per la comprensió internacional	163
---	-----

VILLANGÓMEZ LLOBET, Marià

Noves dades sobre la catedral d'Eivissa	10
El museu de la catedral d'Eivissa	40
Poesia jove	91
Algunes estadístiques d'un any a Eivissa	117
Sobre el nom de la ciutat més antiga de les Illes	134
De l'arqueologia púnica a l'art del cinema	182
Una evocació i algunes activitats	207
Un festival de la Cançó i unes divagacions molt personals	245
Breu notícia d'un port de llarga història	271
El Port, encara, i algunes novetats d'ordre cultural	304
Alguns llibres a l'horitzó	330

XAMENA I FIOL, Pere

Evolució de la població i de la indústria de Felanitx els darrers cent anys	221
---	-----

VARIA

La ciutat de Felanitx. Editorial	219
El Rvdm. P. Rafael Carbonell, elegit Superior General del Missioners dels SS. Cors.	244
Les monges benedictines de Manacor	265
La Missa «Fraternitat i Joia»	321
A la ciutat dels llibres:	
24, 58, 88, 115, 177, 204, 268 i 327	
Correu del amics:	
3, 33, 65, 97, 125, 157, 185, 217, 281 i 309	
Dins el cor de la muntanya	28, 215, i 246
El món i la bolla (o Cròniques del temps que passa)	25, 46, 86, 112, 155, 213, 262, 306 i 329
Món del disc. La Cançó	62, 122, 211 i 267
Posa-hi el dit	124, 179, 212 i 261
Rosa dels vents:	
27, 59, 90, 117, 148, 182, 207, 245, 271, 304, i 330	

AUTORS I LLIBRES RESSENYATS**ALAVEDRA, Joan**

L'extraordinària vida de Pau Casals (M. G.)	204
---	-----

ALPERA, Lluís

Temps sense llàgrimes (M. G.)	24
---	----

AMIGÓ, Leandre

Presències i evocacions (O. Cardona)	258
--	-----

BARCELÓ BOVER, Gabriel

El cafè dels xots (M. G.)	269
-------------------------------------	-----

BARRINGTON MOORE, Jr.

Poder polític y teoria social (M. G.)	329
---	-----

CARNER, Josep

Lligam (M. G.)	268
--------------------------	-----

CARUSO, Paolo

Conersaciones con Lévi-Strauss, Foucault y Lacan (M. G.)	327
--	-----

COMAS, Ramon	
Pàtria ignorada (M. G.)	24
CORTÈS, Gabriel	
Pel camí del vent (M. G.)	58
DOSTOIEWSKI, Fiodor	
L'etern marit (M. G.)	206
DURELL, Lawrence	
Justine (M. G.)	327
ENZENSBERGER, Hans Magnus	
Detalles (M. G.)	268
ESPLUGAS, Josep	
Veire de sang (M. G.)	88
FRONTERA, Guillem	
Els carnisseres (J. M. Llompart)	192
GUASP, Bartomeu	
Nuestra Señora del Refugio en el castillo de Alaró (M. G.)	24
La Vida ermitana a Mallorca. Època anacorètica (A. Oliver i Febrer)	303
KING, Martin Luther	
El crit de la consciència (M. G.)	88
JANER MANILA, Gabriel	
L'abisme (F. Ensenyat)	196
JOSEPH I MAYOL, Miquel	
Iberoamèrica continent de l'esperança? (M. G.)	115
JUAN ARBO, Sebastià	
L'inútil combat (M. G.)	205
JULIÀ PROHENS, Miquel	
Cançons tradicionals de Mallorca (M. G.)	116
LLOMPART, Gabriel	
Gaetano da Thiene (G. Munar)	206
MARTORELL, Joanot	
Tirant lo Blanc (F. de B. Moll)	311
MAURIAC, François	
El misteri Frontenac (M. G.)	24
MOLL, Francesc de B.	
Epistolari Pompeu Fabra a Mn. Antoni M. Alcover (M. G.)	268
MOREY Y MORA, Guillem	
El Greco, personaje y autor secreto del Quijote (M. A. Riera)	328
NICOLAU BAUZÀ, José	
El P. Joaquín Rosselló (M. G.)	177
OLIVER, Antoni	
Pregó de Setmana Santa (M. G.)	178
PEREZ RAMOS, Antonio	
El Obispo Salvà (G. Munar)	205
PONS, Miquel	
Cèdules personals (M. G.)	177
PORCEL, Baltasar	
Exercicis més o menys espirituals (M. G.)	269
QUART, Pere	
Circumstàncies (Hesperus)	151
Bestiari	204
Circumstàncies —2.ª edició— (M. G.)	269
REMARKE, Enrich Maria	
Res de nou a l'oest (M. G.)	89
ROBINSON, Jonh A. T.	
Sincers envers Déu (J. M. de Capdevila)	68
SANCHIS GUARNER, M.	
La Renaixença al País Valencià (M. G.)	178
SARTRE, Jean Paul	
Teatre (M. G.)	115
SERRA DE GAYETA, Francesc	
Sor Flor Ricomana (M. G.)	327
SEVA, Antoni	
Alacant, trenta mil «pieds-noirs» (M. G.)	205
VAILLAND, Roger	
Laclos: teoria del libertino (M. G.)	270
VENY, Cristòfor	
Las cuevas sepulcrales del bronce antiguo de Mallorca (M. G.)	115
(Veg. també un estudi sobre aquest llibre, per G. Llompart)	288
VICENS, Antònia	
39 graus a l'ombra (G. Janer)	15
VIDAL I TOMÀS, Bernat	
Pregó de Setmana Santa (M. G.)	269
VILAR, Sergio	
Cataluña en España (M. G.)	89
VILLANGÓMEZ LLOBET, Marià	
Poetes eivissencs (M. G.)	89
Antologia poètica (J. M. Llompart)	252
XIRINACHS, Lluís	
Secularització i cristianisme (M. G.)	270

Perles de Manacor, S.A.

ALTA FANTASIA - PERLES - JOIERIA

Pl. Pius XII, 9 - Tel. 216548

PALMA DE MALLORCA

Telegrams: PERMASA

Casa Central: Pl. Rector Rubí, 8

Tel. 143 (3 línies)

MANACOR (Mallorca)

FAIXES REINA

Josep Tous Ferrer, 1 — Tel. 216033

PALMA DE MALLORCA

Fàbrica de Licors

Antoni Morey

LA BORSA DELS LICORS

Sant Josep, 15 — Tel. 69 — Binissalem

DAES

CONFECCIONS I BRODATS

Colón, 32 - Tel. 211358

PALMA DE MALLORCA

D'UNA MALA FOTOGRAFIA

FEIM UN BON RETRAT

FOTOGRAFIA RUL·LAN

Gral. Goded, 10

Davant la Diputació — PALMA

FILLA DE SEBASTIA FALCONER

MAGATZEM DE CORDERIA

ESPARDENYERIA

Sindicat, 66 - Tel. 222067 - Palma

CERERIA BARCELO

Ciris litúrgics per a la Santa Missa i

Exposició del Santíssim

C. dels Oms, 116 — Palma de Mallorca

ARGENTERIA D'ESTILS DIFERENTS,
ORFEBRERIA ARTÍSTICA,
ESPECIALITAT EN OBRES D'ART
RELIGIÓS

JOIERIA CODA

DE

LLUIS CODA

I CIA.

BROSSA I JAUME II

TEL. 212517

PALMA DE MALLORCA

Corderia

Català i Riutort, S. L.

Llongeta, 14 — Tel. 221761 — Palma

GALLETES QUELY

I CAN GUIXA

NOMÉS FABRIQUEN QUALITAT

SERRA D'OR

Una
Revista
per
a tots

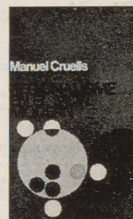
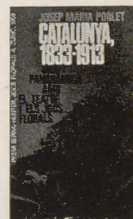
llibre
de butxaca

llibre de butxaca
75 pts. volum

UNA VISIO CATALANA
DEL MÓN D'AHIR, D'AVUI
I DE DEMÀ

volums publicats

1. POMPEU FABRA.
BIOGRAFIA ESSENCIAL
Artur Bladé i Desumvila
2. LES NITS DE BARCELONA
Sebastià Gasch
3. L'EXPLORACIÓ SUBMARINA
A LES COSTES CATALANES
Antoni Ribera
4. CATALUNYA, 1833-1913
Una panoràmica amb el teatre
i els Jocs Florals
Josep M. Poblet
5. 556 BRIGADA MIXTA
Avel·lí Artís-Gener
6. EL REGIONALISME
EN EL MÓN MODERN
Manuel Cruells
7. EL MONTJUÏC DEL SEGLE XX
J. M. Huertas Claveria,
Jaume Fabre i Josep Martí

d'aparició immediata

- 49 ARTICLES
Antoni Rovira i Virgili
- MÚSICA INDISCRETA
Manuel Valls
- AFRICA I AMERICA.
VIATGES I RECORDS
Josep M. Poblet
- EL 6 D'OCTUBRE
A CATALUNYA
Manuel Cruells
- L'ART DE VIURE AL DIA
Andreu Avel·lí Artís "Sempronio"

EDITORIAL PORTIC
VIA LAIETANA, 82 / BARCELONA-10

DISTRIBUÏDORA BARBARA
M. DE BARBARA, 4 / BARCELONA-1